

N O C T U R N S

S E N S E

M E L O D I A

=====

C o n t e s

p e r

R A F A E L T A S I S

=====

Barcelona, 1950.

UNA ILLA

No sabien on eren. Devia fer mitja hora - més, ben bé tres quarts - que rondaven. Havien sortit de la ciutat, però, per on?

- Per Can Tunis; - assegurà Carles.- No heu vist l'Hipòdrom?

- No; que era per Pedralbes; - dictaminà en Sauc. I els altres rigueren. Les xicotes, sobretot, van fer unes grans riallades; i en Llobet, que conduia el Fiat, decidí que valia més seguir endavant fins que trobessin un fanal o un rètel o una còsa on preguntar. No estava gaire segur que encara seguissin la carretera. Hi havia massa sots, i els sotrac feien sacsejar, entre gatzara, les noies que seien, més o menys ben aconduïdes, damunt els genolls dels dos minyons que anaven a l'interior del cotxe. Al costat del conductor, entenimentada, seia Cleopatra.

Realment, fer el "Parsigal" una nit de Carnaval havia estat una sublim pensada de l'empresari del Liceu. L'intermedi fou una temptació massa forta. Van abandonar Anfortas i la seva nafra, Klingsor en el seu castell màgic, les noies-flors, Kundry, el fòll il·luminat del Graal, els encisos del Divendres Sant i tota la resta, per anar-se'n a passar una estona mes divertida a l'Edèn, on el ball de disfresses estava en tot el seu esplendor. En Llobet aquell vespre havia anat sol al teatre, i duia l'automòbil familiar. Sortia a donar un tomb per la ciutat adormida en aquell artefacte solemne i veloç era un atractiu al qual, per llur costat, no saberen pas resistir les noies amb les quals havientopat, en entrar al music-hall, els tres minyons de frac i copalta. Fanny, una franceseta de les revistes del Principal, anava disfressada de Manon i aquella nit volia emular el seu il·lustre model. La Trini era també fidel als seus orígens: anava vestida de gitana de fantasia i feia el salt, en aquella nit de gatzara tradicional, al fabricant de Sabadell que pagava el lloguer del seu piset del carrer de Muntaner. I Cleopatra ...

- Com diastre se t'ha acudit vestir-te de reina d'òpera? - li preguntava en Sauc, tot despren

tot desprenent-se de les efusives tendreses de Trini.

Però ella no contestava. I Fanny, que només coneixia de vista i d'aquella nit la seva companya d'excursió, no en sabia gaire cosa més que l'altra noia.

Havien ballat una bona estona. Junts, havien destapat quatre ampolles de la Vidua. Després havien estat a un reservat de Can Martin, menjant-se una "poularde à la crème", imposada per la franceseta. Com que al Liceu encara durava el Parsifal, i no era pas cosa de tornar a casa abans d'hora, en Sauc va proposar després de pujar tots al Fiat dels Llobet - que justament estava parat davant del restaurant - i d'anar a donar un tomb pel Parc.

- Serà com si haguessim fet un bateig - va dir, amb tot de rialles malicioses i de protestes de les noies.

Seguiren el Parc, el Passeig de Sant Joan, la Diagonal, el Passeig de Gràcia, altra vegada la Rambla. Pujaren pel Paral·lel fins a la Plaça d'Espanya i per Sans anaren fins a la Bordeta. Sense saber com, en trobaren a Sarrià i tornaren al centre de la ciutat. Per on n'havien sortit, una altra vegada? Els vapors del xampany i la digestió de la poularde els barrejaren els records. Havien passat per tants indrets, que ara no sabien en quin ~~lloc~~ es trobaven. Lluny de Barcelona, sens dubte. No havia parlat Carles Salvans d'anar fins a l'American Lake, de Gavà? Devien ésser-hi pel camí, doncs. Però en Llobet assegurava que havien travessat el Besòs pel costat de Santa Coloma. I en Sauc, distret amb la falsa gitana que tenia a la falda, no s'havia fixat en res, però assegurava que allò devia ésser Sant Just Desvern.

Van seguir una estona, entre rialles i remor de besos dels quatre que s'ammtegaven als seients del darrera. No trobaven res. Ni un rètol indicador, ni una casa, ni un llum. El motor feu un soroll estrany, com si s'engargussés, i al cap d'uns moments va relentir la marxa i es va aturar.

- Bò! Què tindrà, ara, aquest traste? - rondinà en Llobet.

Li feia mendra de baixar i haver de potinejar els dintres misteriosos d'aquell mecanisme. Fet i fet, no hi entenia res. Va extirpar-se amb dificultat del darre

ra del volant i, dret al davant del capot, va començar a forfollejar.

- Ep! Algú de vosaltres sap de què va això?

En Sauc va treure el cap de darrera de la Trini per a dictaminar:

- Es una pana.

- Això ja ho sé. Però, pana de què?

- Pana, home. Vol dir que el carretó no camina. Ves a saber per quines raons. Són molt complicades, aquestes maquinàries. Hi ha tantes peces com a un rellotge. Jo, a l'Hispano de casa no li he gosat mai destapar el motor. Busca bé.

- I tu, Carles, tampoc no hi entens res?

En Salvans s'havia mig endormiscat, indiferent als atacs de la francesa. Només tingué esma de contestar:

- Ni cinc. Ja has mirat les bugies?

- Però si s'ha parat en plena marxa! No és pas que no arrenqui.

- Doncs l'oli. L'oli dona males bromes. Mira si hi ha oli.

La investigació només serví per a tancar-se la pitrera de la camisa planxada. Sí, hi havia oli, i així ho anuncià Llobet als seus companys.

- I l'aigua? Ja tens aigua al radiador?

Amb un drap descargolà el tap niquelat, capçat per un llebrer en plena cursa. També hi havia aigua.

- Ja t'ho diré. Això és que el gicleur està embussat. És una de les panes més complicades que hi ha. S'ha de treure el gicleur i bufar-lo perquè es destapi - dictaminà Carles Salvans, més desvetllat.

- Doncs, apa, ja que hi entens tant, vina a mirar-ho tu mateix! - explotà l'amo del vehicle.

Un darrera l'altre, tots anaren sortint del Fiat. Les mosses, cobrint-se els vestit de fantasia amb els abrics - només la Trini el duia de pells, i havia estat l'argument més poderós del fabricant de Sabadell per a assegurar-se una hipotètica fidelitat de la falsa gitana. Els homes, amb el copelta de gairell, els gavanys

negres i els tapaboques de seda que amagaven el coll d'aletes i la corbata blanca. Van agrupar-se entorn del capot aixecat i, amb llumins encesos, intentaren d'explorar les profunditats del motor. El "gicleur" estava molt amagat; semblava; i Salvans abandonà aviat la seva teoria. Una veu mofeta va preguntar:

- Ja heu mirat si hi ha benzina? Perquè jo he sentit a dir que, quan no n'hi ha, els automòbils també es paren.

Era Cleopatra, que no s'havia mogut de la banqueta del davant.

- Tens raó, noia! Mira-ho tu; Sauc.

Havien oblidat feia estona la tradicional convenció de no esmentar els cognoms quan anaven amb senyores de compromís. Sauc no va protestar-ne. Amb penes i treballs va descobrir l'orifici d'entrada del carburant; descollà el tap i va introduir un bastonet que hi havia en un recó; destinat a tals exploracions. El bastonet arribà fins a tocar el fons del dipòsit i en tornà a sortir, ben eixut.

- Ni una gota, noi.

- Quina pega! Pana de pobre!

- Ja estem ben frescos! Com sortirem d'ací, ara?

- Haurem de cercar algun garatge. Al poble de més aprop bé n'hi deurà haver. O un telèfon; per avisar a Barcelona que ens vinguin a remolcar de ca l'Abadal.

- I on aniràs a trobar-ho; tot això?

Llobet va donar una mirada al seu entorn i comprovà que, efectivament, en tot el redol no es veia una casa ni cap indici; pròxim o llunyà; d'habitació humana. Garatges i telèfons semblaven coses imaginàries; en aquell indret. On dimoni devien estar?

- Estic segur que estem a prop de Gavà - tornà a proclamar en Salvans.- Hem sortit per can Tunis; no falla.

Però també podien haver sortit per Pedralbes; o per Santa Colòma; o per la Rabassada. No hi havia lluna; i la celistia només deixava endevinar una tofa d'arbres i unes muntanyoles llunyanes. De poble; ni rastre. I; cap a on devia caure Barcelona?

- Estem ben cuits. Ens haurem de quedar ací fins que surti el sol.

- Això vosaltres, preciosos! - protestà la Trini. - I si demà se li acut al meu senyor de venir en el primer tren? No seria pas la primera vegada. Hi hauria un daltabaix ...! No vull ni pensar-hi.

Tampoc no volia pensar Ramon Llobet en el sacramental que s'armaria a casa seva si; en llevar-se el seu pare; descobria que el noi li havia desaparegut amb el Fiat. Sobretot; l'automòbil! Tant que li recava de deixar-lo agafar al seu noi; quan aquest sortia sol! I Déu nos en guard que a les nou no estigués al despatx! A final de mes; hi hauria retallades de sou. Només fos això; rai!

Llevat d'en Sauc; que semblava resignat amb l'aventura; els altres estaven molt excitats. Sobretot les noies. Adhuc protestava Cleopatra; sense moure's de dintre del vehicle; tot cobrint de sarcasmes la seva parella; tan inepta en matèria d'automobilisme. Calia fer alguna cosa. Anar tot caminat a cercar un garatge; un poble; un telèfon. El que fos.

Com que; fet i fet; el cotxe era dels Llobet i Ramon es sentia als seus ulls com als dels altres; responsable de l'expedició; va decidir-se a caminar; carretera enllà. Però; ja estaven ben segurs que allò tan ple de sots era una carretera? Caminaria fins a topar amb algú capaç de donar-li un cop de mà. El seu heroisme era tan notori; que fins la Trini s'entendrí i va oferir-se a acompanyar-lo.

- Molt serà que no trobem un carro de verdures que vagi a Barcelona; - va explicar la noia.- O un pagès en bicicleta.

- A aquesta hora? - interrompé; incrèdula; Cleopatra.

- No en facis cas; de l'hora. Els pagesos es lleven molt de matí.

Els exploradors no hagueren de fer gaires passes. Tanmateix, ni carro ni bicicleta no es feren visibles en la mitja claror que encara feien els fars. Era un home. Un home que anava a peu.

- Al capdavant; veiem algú! - exclamà la Trini. Però la seva joia es transformà aviat en sorpresa. La persona que venia pel camí; dirigint-se cap al vehicle; no semblava pas cap pagès. No era la silueta cepada; embolicada en tapaboques i amb una gorra

fins a les orelles que haurien esperat. Des del seient davanter del Fiat, Cleopatra feu el seu comentari:

- Una altra màscara! Només faltava ell. Podriem fer un ball!

- Per ball estem! Ja la ballem prou: - rondinà en Salvans, dret al costat de la portella, mentre veia apropar-se i arribar fins a l'altura d'en Llobet i la Trini el nouvingut. - I de què deu anar disfressat, aquest feligrés?

La Trini, que pensava la mateixa cosa, no gosà preguntar-ho a l'interessat. Sense entretenir-se gaire a examinar el vestit complicat - túnica vermella llarga, sandàlies obertes i una mena de diadema que semblava d'or i devia ésser de cartró pintat de purpurina - va envestir la màscara.

- Bona nit, senyor. Voldria fer el favor de dir-nos on ens trobem?

- Ja veurà, ens hem perdut i voldrien tornar a Barcelona - intervingué Ramon Llobet.

- Dignes-li que hem acabat la benzina. No sap pas si hi ha un garatge per aquí a la vora? - va dir al seu torn en Sauc, que s'havia apropat a la parella explotadora.

L'home de la túnica vermella s'havia aturat. La seva cara greu, emmarcada per una barba rossenca, s'immobilitzà en resseguir amb els ulls el grup que l'interpel·lava.

- Què voleu? Què us passa? - pronuncià, al capdavant. La seva veu era profunda, harmoniosa, però tenia un to sever que féu estremir un xic la falsa gitana.

- Ja li ho he dit - contestà Ramon Llobet, que seguia tenint el sentiment de la seva responsabilitat.- Aquests amics i jo, que hem sortit a fer un passeig i ens hem quedat sense benzina. Si vostè ens pogués indicar on poguéssim trobar-ne ... Bé hi deu haver un poble, per aquí a la vora, oi?

- No podria dir-nos on som? - insistí la Trini.- Vostè deu venir d'un ball de disfresses, oi? No deu ser gaire lluny del poble...

Era la dona pràctica, que sabia fer ràpides deduccions i coneixia els homes. I aquell no devia pas donar-se vergonya d'haver fet una francesilla. Ja era humor, però,

d'anar-se'n a peu, carretera enllà, a les fosques, sense ni posar-se un abric al damunt d'aquella ridícula vestimenta. De què devia anar disfressat? Podia fer parella amb aquella beneïta, la Cleopatra, que s'estava ben repapada a l'auto, mentre ella s'escarrassava per treure'ls tots del compromís.

- No sé de què emparleu - dictaminà la màscara -. Sou a Collèn.

- Com diu Collèn? On és això? No n'he sentit parlar mai. Es un poble? De quina banda de Barcelona? Cap a Sant Just Desvern oi? - insistia, fidel al seu sentit d'orientació, en Sauc.

- Collèn, ha dit? No, no em sona ... Es lluny d'aquí, el poble?

Aquestes preguntes de Ramon Llobet tampoc varen pertorbar la solemnitat de l'home de la barba rossenca. Només es dignà aclarir:

- Collèn és una illa. Es la nostra illa.

L'acudit feu riure els dos xicotets. Com que sentia la necessitat d'esvair una certa inquietud - menys encara' un vague malestar - que començava a sentir, complicada amb el pensament del fabricant de Sabadell, la Trini també va riure. S'aproparen al grup la franceseta i en Salvans. Displiscent, per bé que realment interessada, Cleopatra es dignà també sortir del Fiat. Ara formaven una punya entorn del desconegut i es sentien ben disposats a discutir les seves afirmacions.

- Perdoni - s'esforçava a articular en Sauc.- No em negarà que té gràcia, això que ens diu. Una illa és un troç de terra voltat de mar per tots costats, no és això? I nosaltres hem arribat ací en auto, i per carretera, no pas per cap pont.

- El Carnestoltes no és pas el dia dels Innocents, - fa refermar la Trini.- Ara, que si vostè vol fer barrila, nosaltres ja comencem d'estar-ne una mica cansats. Voldriem anar a fer nones, sap?

- Apa, sigui amable i digui'ns si per aquí a la vora trobarem benzina! - intervingué, persuasiva, amb el seu accent francès, Fanny.

- Torno a dir-vos que no sé de què em parleu. M'heu preguntat on us trobàveu i us ho he dit. Us ho repeteixo. Sou a Collèn, a la illa Collèn.

- Que és una de les illes Britàniques o de les Medes? - plaguejà Salvans.

- Es la nostra illa, i prou!

La conversa s'hauria allargat molt més, i la discrepància no anava pas pel camí d'aplanar-se. Però per tots costats van sorgir una colla de galifardeus' disfressats si fa no fa com l'home de la diadema. Sense esma de lluitar - i què haurien pogut fer contra tanta gent? potser eren una dotzena - els tres minyons varen resignar-se a seguir la broma, per pesada que fos. Les noies van resistir més. La Trini es debaté amb tota energia, mentre dos homenassos se li abraonaven. Fanny reflada en la victòria final de les gràcies femenines' només feu unes postures i uns planys melodiosos. I Cleopatra, que volia fugir, es trobà tan sorpresa en girar-se i veure que el Fiat havia desaparegut, com en una comèdia de màgia, que la seva fúria va limitar-se a uns quants crits i a unes contorsions violentes del seu cos ben dibuixat pel vestit.

*

*

*

Els vapors del xampany i la feixuga digestió de la poularde potser s'havien esbravat, però Ramon Llobet seguia trobant que li era un sic difícil coordinar les seves idees. Estirat damunt de la palla' lligat de peus i mans' considerava amb un invencible estupor una ombra grotesca que sabia que era el seu copalta, posat delicadament al seu costat. El frac estava tot matxucat, i els faldons se li atravesaven sota l'abric. El llacet blanc se li havia desfet. Adolorit per la positura, el xicot intentava de trobar a la seva aventura algun sentit. Què era aquella gent que s'havia llançat damunt d'ell i dels seus companys? Bandolers? Lladres de camí ral? L'explicació' en ple segle XX, semblava absurda. D'ençà que desaparegueren les darreres diligències, i amb la guàrdia civil i els mossos d'esquadra que patrullaven pels camins' l'ofici de bandoler no era viable. Només existia el record bon troç romàntic dels vells caps de banda, però era molt difícil de lligar la imatge d'un Serrallonga o d'un Roca Guinarda amb la figura de l'home de la túnica vermella, que era indubtablement el caputost de la trepa que els ha-

via assaltat i fet presoners. Presoners, però, per què? Amb els colzes va tocar-se el pit. Sí, a una banda duia la cartera de seda, molt prima, però encara amb un parell de bitllets de cent. I a l'altra, dintre la butxaca de l'armilla de piqué, duia el Longines d'or extraplà, present del seu patri, el fabricant Llopert. Les perles de la camisa, els botons de platí dels punys ... No, no li havien tocat res. Va sentir una veu: no massa llunyana - dintre de la mateixa estança, en tot cas, on l'havien posat, i que tant podia ésser una pallissa de masia com una barraca isolada.

- Qui hi ha, per ací?

- Ets tu Sauc?

- Jo mateix. I en Carles, no és ací?

- En penso que sí, i que ens han llançat aquí tots tres com un pellingo. Tu,

Salvans! Contesta!

7 Una veu endormiscada va sortir d'un altre angle de l'obscuritat.

- Sí ... Què voleu?

- T'havies adormit?

- Què volies que fes, sinó? I vosaltres?

Jo penso.

- I què en treus?

- Per ara res. Jo enteneu, vosaltres, tot això que ens passa?

- No. Per això m'havia adormit, jo. Per veure si estava somniant. Voleu dir que ara estic despert?

- No en sé res. No em puc pessigar, jo, perquè tinc les mans lligades. Però tinc una cama adormida, i això em penso que vol dir que jo no n'estic. No somniem, no?

- I les mosses?

- Què sé jo? Deuen estar a una altra barraca. Es la presó, això?

- Quines coses de dir, tu? - protestà en Llobet - De quin sant ens hi haurien

dut?

- Tu hi has estat mai?

- Mai! Es clar!

- I doncs com ho saps?

- Perquè a la presó hi duen els lladres' els assassins' els estafadors' els revolucionaris' els que tiren bombes ... què sé jo!

- Potser a Collèn hi duen els nois de casa bona. Ves a saber ...

- Val més que tornis a dormir, em sembla.

- No discutiu a la pocsolta, - intervingué en Sauc, més pacífic. - Expliqueu què us ha passat. Què heu vist, quan us han dut ací?

- Pssst! No crideu tant! - recomanà Llobet.- Què t'ha passat, a tu? Què t'han dit?

- No sabia pas explicar-ho. Tot estava a les fosques, però m'ha semblat que aquells dos sapastres que m'havien agafat em portaven a una sala molt gran, on hi havia molta gent ...

- Homes i dones, oi?

- Sí, i tots vestits d'aquella manera estranya, que semblava que anessin a cantar l'Aida. I al mig hi havia aquell home de la barba.

- Es veu que és el que mana.

- Per mi, aquesta gent devia donar un assalt a una terra de per ací i en tornar se'ls ha acudit de fer-nos aquesta broma tan bèstica ... - interrompé en Salvans.

- No ho sé pas. En tot cas, amb mi han estat molt seriosos. M'han preguntat què feia, de què treballava, com vivia, qui eren les dones que venien amb mi ...

- Què els hi has contestat? Era al de les barbes que et feia aquestes preguntes, oi?

- Sí, però també hi havia una dona, que semblava jove, i que no parava de preguntar-me detalls de la meua vida. Jo he procurat sortir-me'n com he pogut. Ves per què els havia d'explicar coses del despatx i de casa! I de la Trini i les altres xicotes que volien que els digués? Vés què en sabem, nosaltres!

- A mi també m'han preguntat igual. Per això precisament em pensava que no fossin gent bromista que ens volen prendre el pèl. Era com si ens conguessin de tota la vida, com si et demanessin comptes de tot: de si em faig tres vestits cada temporada, d'allò

de la Mariona, de si a la fàbrica treballen tantes dones i no se quants aprenents, que guanyen una pesseta cada dia, mentre jo me'n patejo uns quants centenars ...

- Tot un sermó, ja ho veig. Igual que a mi. Però no crec pas que ens coneguessin - insistí en Sauc. - No era difícil d'endevinar qui erem i d'on veniem, amb aquests vestits i la companyia que duiem ...

- I l'automòbil! - es planyé Ramon Llobet.- Què en deuen haver fet del Fiat?

- Penses que ens han agafat per fer-lo fonedís? - preguntà Salvans.

- No sabria què dir-te. Si són lladres' com és que no ens han pres res del que duem al damunt? Ei: almenys a mi, no m'han tocat ni el rellotge. I a vosaltres?

- Si no me l'han pispat sense que me n'adonés, no. - contestà en Sauc. I fent un esforç, va assegurar-se que els objectes de valor estaven tots a lloc.- No, tampoc no m'han pres res.

- A mi, tampoc. - corroborà l'altre.

- Voleu dir-me, doncs, per què ens hauran agafat? Potser volen demanar un rescat a les nostres famílies? Tinc entès que abans ho feien així ...

- Em temo que el meu pare no voldria donar ni cinc per mi. - Era en Sauc, escèptic com sempre, que parlava.

El meu, potser sí. Però cada dia m'ho hauria de sentir, migdia i vespre. I trobo que l'aventura resultaria ridícula ... - digué Carles Salvans.

- Val més que sigui ridícula que tràgica, em sembla, - conclogué Ramon Llobet. I l'afirmació va glaçar l'atmosfera, ja bastant freda, de la fosca estança.

*

* *

Cleopatra s'havia assegut a terra, demunt l'abric. No es feia gaires il·lusions sobre l'estat que quedaria el vestit, quan acabés tot allò. Havia hagut de deixar vint duros de garantia a la modista de disfresses, i qui sap quants se n'hi quedarien, per a sargits' remunta i tintoreria. I estrips i taques eren encara "peccata mi-

nuta". Podien passar-li tantes coses!

Havia sortit de casa decidida a córrer una aventura i valia a dir que no podia queixar-se: tenia aventura. Quantes vegades s'ho havia promès ella mateixa! Una nit es decidiria a conèixer què era aquella vida que tantes vegades havia sentit ponderar: la vida de les noies alegres, que es repartia entre els sopars, els cabarets i les sortides turbulentes amb senyors de preu. Al capdavant, no era ella una perduda? Valia la pena, doncs, d'aprofitar-se dels avantatges que aquesta situació reportava. Estar-se morfonant a casa setmanes i setmanes, sabent que en Genís s'estava amb la dona i els fills, fent la comèdia de la fidelitat, mentre ella ho havia deixat tot, família i casa, per a seguir-lo, era una cosa insostenible. Prou que ho veia, també, que un dia en Genís se'n cansaria, d'ella i de la doble vida que havia de dur. I feia temps que havia endevinat que, de les promesses que li feia, aquelles setmanes de febre, a Girona, no en sostindria cap. Prou li havia ell jurat que, si ella volia seguir-lo, ho abandonaria tot; que, tots dos sols, començarien una nova vida. Primer, a Barcelona. Però d'allà se n'anirien ben depressa a l'estranger, posant l'abisme de la distància i de l'escàndol entre ells i les posicions que abandonaven.

Només s'havia complert la primera part del programa. Ella havia fugit de casa seva, això sí, només deixant quatre ratlles per el pare i els germans - s'havien preocupat ells geire de cercar-la? L'honor ofès, la dignitat ultratjada del nom els havia estat, a tots tres, una fàcil excusa per a abandonar-la a la seva sort. Devien pensar que un dia prou que ella s'humiliaria per a demanar-los altra vegada un recó a la llar. Aquell dia ja passarien comptes, devien dir-se.-- Van instal·lar-se en un pisot de l'Eixample - a l'esquerra, on no era tan fàcil de trobar-hi coneguts de les famílies - i, al cap d'uns quants dies d'embriaguesa, ell se n'havia tornat cap a Girona. "Per a liquidar definitivament la situació", és clar. Però a aquell viatge va seguir-ne un altre i un altre i molts més, i ella prou comprenia que la situació s'havia estabilitzat definitivament. En Genís venia molt de tant en tant. Potser encara l'estimava. Als homes els agrada de variar. Però ella ja només era l'amistatjada, la dona que

mantens i que ha d'estar tothora a la teva disposició. Quan hi pensava' es revoltava. No podia ésser que aquella passió d'un dia, aquelles promences, aquell deliri de dues ànimes i dos cossos que es descobrien fets l'un per l'altre' s'haguessin estravat dins a esdevenir aquesta rutina d'ara, aquella sordida situació de la noia perduda que té un "fulano", del senyor casat que té un pis posat a una "amigueta". I ara ella depenia totalment de Genís. Si ell no la mantenia, hauria de cercar un altre home ... o tornar a Girona. No hi hauria altra sortida? Va il·lusionar-se amb fer-se independent i' sense saber-ho en Genís; començà a smar a casa d'aquella modista que feia de tapabruts per a moltes coses compromeses. Aviat s'adonava que no servia per a l'ofici i que, si n'arribava a aprendre un dia, hauria d'accontentar-se amb guanyar tres pessetes cada tarda - o quatre tot el dia, amb el dinar - anant a cosir pels pisos.

Quina pensada havia tingut, però, de disfressar-se aquella nit - precisament aquella nit - i d'anar-se'n a un lloc que només coneixia per la seva fama pecaminosa, a aquell turbulent "Eden Concert" del carrer Nou de la Rambla? Encara era més difícil de precisar per què s'havia decidit a posar-se aquell vestit de Cleopatra, tan provocatiu, que la modista li havia ponderat tant i que, calla reconèixer-ho, li subratllava indiscretament les línies del bust i els malucs. Hauria pogut posar-se un vestit discret; o un dominió de color, que calla per tot. Però la revenja que aquella nit es prenia damunt la seva situació de perduda verginyant - era ella qui s'havia atribuït els qualificatius - havia d'ésser completa. I anà al ball de disfresses de l'Eden: a les onze; sola en un cotxe de punt; i vestida de Cleopatra; amb el serpent i tot brodat entre la cintura i les sines.

L'aldarull del cabaret aviat va atordir-la. Sense saber com, després de desempallegar-se de dos balladors massa expansius; es trobà a una taula de prop de l'entrada; amb una gitana carregada de flors artificials i amb una xicota francesa que duia; com ella; un vestit "d'època". I allà van trobar-se-les els tres minyons de frac que entraven fent gatzara; venint del Liceu. Va seguir-los perquè sí; potser perquè havia de complir totalment el programa que s'havia traçat i ja veia que a l'Eden no podria es-

tar-s'hi ni cinc minuts més. Potser també perquè un dels xicots - el que duia l'auto - tenia uns ulls blaus que li recordaven els del seu germà petit; quan Carles no tenia aquella avidesa; aquell desig de fer diners que poc a poc havia trencat l'afecte i la comprensió que un dia l'uniren a la seva germana. I anaren a separ tots sis a can Martin; i després emprehueren aquella absurda excursió en automòbil; passant a tota velocitat pels carrers foscos de la ciutat adormida; per a sortir-ne qui sap on i anar a parar a aquell indret ... A aquella illa!

I tot allò ho havia explicat a l'assemblea misteriosa que s'havia trobat reunida; en la penombra; a l'entorn de l'home de la túnica vermella i la barba rossenca. Les preguntes que ell li feia semblava que li anessin deslligant un a un els recels i les secretes angonxes. Era la veu; era la manera de mirar? Mentre durava l'interrogatori; sentia tot d'ulls escrutadors que la despullaven. Què era tota aquella gent? Havia sentit parlar de sectes misterioses; de cultes secrets com els d'aquells negres de Cuba; els "nyanyigos" que li havia explicat el seu pare que feien sacrificis humans i es tallaven les dents en punxa; com les bèsties carnis ~~o~~ potser eren d'aquells esperitistes que creien que les ànimes vaguen pels espais o que es reencarnen en altres coses humans i àdhuc en animals ... Mentre parlava aquell home; Cleopatra sentia que li pujava coll amunt tota la tristesa de la seva vida; el terrible fracàs de la seva única experiència de dona. Els ulls i la veu la penetraven suauent; i sota la severitat de les preguntes i el to amonestador del breu discurs que ell li feia; sentia un calor humà; un tou de simpatia i de comprensió.

I no sabia què sortiria de tot plegat. No podia imaginar-se què pretenien aquells personatges misteriosos que la voltaven. Es trobava a una illa; a aquella desconeguda i absurda Collèn que eixoplugava la colònia o la secta que els havia fet presoners tots sis; ella i els seus companys de nit de Carnaval. Una illa! Era absurd, es repetia, però ara li semblava sentir; no molt lluny; la remor sorda de les onades que es trencaven en una platja. El mar no era distant. I voltava la illa; de la mateixa manera que ella; sota les vestidures fastuosos - i llogades - de Cleopatra; es sentia voltada per la soledat. Per damunt de la soledat; tanmateix; la veu i els esguards del

cabdill desconegut formaven un pont fràgil, al qual la dona confiava la seva esperança.

S'obrí la porta i entrà embolcallada en el seu abric de pells, la Trini. La candela del seu acompanyant il·luminà, abans de retirar-se, l'estança nua de mobles i d'ornamentació. Il·luminà també la silueta, arraulida a terra, de Cleopatra.

- Ah! ets aquí, tu? No tens por? Què ens farà, aquesta gent?

- Què t'han dit, a tu?

- Ni sé les coses que m'han preguntat! Si fins els he dit el nom i l'adreça del meu senyor de Sabadell! I han dit que havien de jutjar-me, per veure si era digna o no de viure. Què vol dir, tot això? Pots dir-m'ho, tu? Jo vull convèncer-me que tot això és una bromada de Carnestoltes, però no puc treure'm l'angúnia. Has vist com van vestits? I les dones? Quines dones! Amb sandàlies i túnica, van. Igual que el "fulano" de la barba! El cap en volta, creu-me ... I aquells beneits, què deuen fer? Ens està bé, però, per haver-nos embarcat amb uns xitxarel·los sense cap ni centener! Si ens passa alguna cosa, ves com podré explicar-ho al meu fabricant? ... "Digna o no de viure" ... Ai! mareta meva! Això deu voler dir que ens volen pelar!

- Pelar?

- Si, dona, passar els taps, matar! Jesús, Maria, Josep! Quines coses que dic! No pot ser, no s'ha sentit a dir mai ... Seria pitjor que allò que explicaven de l'Enriqueta Martí, que diu que matava les criatures per treure'ls el greix i la sang ... Quina por!

No trigà gaire a entrar la Fanny. Sanglotava, amb una mena d'histerisme barrejat amb els efectes de la beguda, que aviat va encomanar-se a la falsa gitana. I Cleopatra hagué de fer un esforç per a mantenir-se una mica serena, reflexionant com una desesperada sobre el que li havia passat, el que li estava passant, el que, pots é, qui sap, li passaria.

*

*

*

Ara estaven tots sis reunits, a la gran sala, vagament il·luminada per unes candel·les tremoloses, on abans, un a un, havien estat interrogats. I el cel començava d'agafar un to blavís, i les estrelles parpellejaven, a través dels vidres. Quina hora devia ser, ja? Les sis?

Mentre ressonava la veu harmoniosa de l'home de la barba rossenca i tot procurant de no deixar-se escapar res del que deia, Ramon Llobet s'esforçava d'escrutar les cares que el voltaven. Cares de gent silenciosa, però que expressaven una passió vehement. Quina Passió? Els ulls s'apartaven, així que el minyó cercava d'establir el contacte de les mirades. Només una respongué a la seva. Era aquella dona, jove encara, que estava al costat del capitost. La mateixa que havia ajudat a interrogar-lo. Però el record s'esmunyia entre les boires que encara s'esfilagarsaven en el seu esperit.

- ... Viviu com a paràsits, de l'esforç i la misèria dels altres. Mai no us heu preocupat del dolor que us volta, de la suor que es vessa perquè vosaltres pugueu gaudir de la fortuna que us ha caigut a les mans ... Per vosaltres, l'anor no és més que un passatemp, fins el dia que us imposin una dona més rica que vosaltres. I us hi casareu sense estimar-la. Els vostres fills seran pitjor que vosaltres ... I no us agrairan res, ans pensaran que els sou un destorb per viure com volen, i voldran que us moriu ben aviat per a tenir-los tot lliurement, com vosaltres heu pensat moltes vegades que ho tindrieu tot només que es morissin els vostres pares ... Sou unes peces inútils i perjudicials del món on viviu. En aquesta illa, entre la gent que servei la justícia, la vostra existència seria un escàndol i un crim. Sou indignes de viure!

- Què vol dir, això? - s'exclamà Carles Salvans. - Parlan-ne! Quin dret teniu a jutjar-nos? Sou una colla de farsants, uns carnestoltes sense ni mica de solta, voli-ho aquí!

Els homes que voltaven Carles van fer-lo callar. Trini aprofità l'incident per a cridar també:

- Mala gent! Pocavergonyes! Criminals!

I la pobra Fanny, que encara estava estemordida, es posà a plorar de nou. Van

haver-se-la d'endur de la sala, i també Trini, que es debatia sense deixar d'esvalotar.

- Parla tu, filla meva, - digué sense immutar-se l'home de la túnica vermella a la dona que tenia al seu costat.

- Jo tenia setze anys quan van posar-me a servir. Era a una casa de senyors, a ciutat. Hi havia un noieta, el fill gran dels amos, que començava a fixar-se amb les dones. La seva mare tenia por que s'acostumés a anar amb segons quines. Podia perdre-hi la salut. Un dia el xicot va entrar a la meua cambra. I la seva mare ho sabia i em feia callar, i em feia rebre cada nit el noi. Però quan va saber que jo esperava una criatura, em va treure de casa. I ell no féu res per a impedir-ho. No féu res per a cercar-me, no per cercar el seu fill. No l'he vist mai més.

El vague record semblava precisar-se en el pensament de Ramon Llobet. Era possible? La cosa semblava absurda, inimaginable. Potser si que tot plegat només era una monumental facècia per a fer-li pagar - i fer pagar als seus companys de passada - vells pecats de joventut. Aquell simulacre de judici, què volia dir? Feia mal fet l'impetuós Salvans d'indignar-se. Tornà a mirar de fit a fit la noia que havia parlat. No, no era ella. O bé havia canviat tant ...

L'home de la barba rossenca feia parlar ara un home escardalenc.

- A casa eren vuit germans. Tots treballàvem i no podiem menjar. Jo em vaig posar, els sis anys, a obrir portelles als cotxes que anaven al Liceu. Un dia em va passar la roda d'un per damunt de la cama. Vaig quedar coix. Després, com que no podia anar depressa, no em van donar més propines.

Què volia dir tot allò, aquell ~~l~~uidar velles rancúnies, greuges de gent insignificant, que odia tothom qui té més? Què era allò? Una secta religiosa? Un aplec de tranquils que mantava una gran facècia? Una societat d'anarquistes onfitats de teories igualadores i amics de l'anivellament per l'escapçada? No ho sabia. Però ni esma tingué de protestar quan l'home de la túnica vermella proclamà, amb la seva veu ressonant!

- Els nostres germans us han proclamat indignes de viure, nocius a la societat, com uns paràsits que cal destruir. Homes i dones, tots vosaltres, per acció, per con-

sentiment: per omissió, sou culpables de mil crims. Quan hagi sortit el sol, morireu.

Feu una pausa.

- Només un de vosaltres, el que vosaltres mateixos designeu pot ésser estalviat, i haurà de procurar després de reparar, amb la seva existència, els errors comesos per tots. El judici s'ha acabat. Que Déu ens il·lumini tots.

*

* *

No s'havien pogut posar d'acord, naturalment. Tots tenien prou dret per a ésser indultats, creien. I era cert. Les dones, i particularment la Trini, van tirar en cara amb aïror que elles només havien estat convidades a l'excursió i que no tenien res a veure amb els crims dels minyons. En realitat, elles també n'eren víctimes.

Els homes perderen en un moment tot vestigi de galanteria i van dir, amb paraules crues i dirixtes, tot el que pensaven de l'ofici triat per les noies i de la manera que tenien d'exercir-lo. Cleopatra es mantenia reservada, com si ella no tingués res a veure amb la situació. Ramon Llobet se li apropà - ara estaven tots sis a la mateixa estança i podien estar-se drets i moure's - i va dir-li:

- T'admiro per la serenitat que demostres, noia.

- Serenitat? Vol dir que no tinc por?

- Bé ho sembla ... I tuteja'm d'una vegada! Pel temps que ens queda! No sé res de tu ... No t'havia vist mai a l'Edèn, oi?

- Es la primera nit que hi he posat els peus. La primera nit que surto sola. La primera nit que vaig amb homes. El meu primer ball de Carnaval ...

No hi havia gens d'amargor ni de retrets a la seva expressió. Ramon Llobet es sentí, de sobte, commogut. Pensà a proposar als altres que designessin Cleopatra com a supervivent. Però aviat li passà el rampell. Els altres tampoc ho acceptarien. De quin sent havien d'indultar, ells mateixos, aquella dona que els era - n'estava segur - antipàtica a tots?

- I no et fa por de morir? - va insistir.

- No hi he pensat ... Vols dir que ens mataran? de debò? Si fos així ... - Va pensar-s'hi una mica. - No? no em fa gens de por? tampoc. La meua vida ... - féu un gest amb la mà obert? com si ho escombrés tot? per inútil.

- Walleu! - exclamà? interrompent el diàleg? en Sauc.- Ma ho he trobat! Ja ho entenc tot!

- Què has trobat?

- L'explicació de tot això que ens passa. Se m'ha acudit tot d'una perquè he pensat en el títol d'un llibre anglès. No l'he llegit? però una vegada van explicar-me què volia dir: Erewhon? és a dir? Nowhere. Enlloc. No ho endevineu? ara? Collèn també és l'anagrama d'Enlloc. Som a Erewhon. A Enlloc. No som enlloc. Ho veieu clar? ara? No som enlloc? perquè tots estem morts?.

- No diguis beneiteries! - rondinà la Trini.- Hi estarem tots ben aviat? això sí? si aquesta gent no es repensen.

- No és cap beneiteria? us ho asseguro! Estem morts i ben morts? i per això ens passen aquestes coses i no ho podem comprendre. Aquest judici i aquest profeta de les barbes? i aquest treure'ns els drapets al sol ... Devem estar a l'infern? o almenys al purgatori. No ho compreneu? Vam morir tots en un accident d'automòbil. El teu Fiat devia esclafar-se en una paret. I ara no ens en recordem perquè en aquell precís moment vam morir? i no ho sabem. Som morts! No ens poden matar? doncs!

- Vinga, home ! Com podem estar morts si parlem i sentim els nosres cossos? i a mi mateix se m'ha adormit una cama? i aquest no fa gaire que roncava?

- N'has estat mai? tu, de mort? No? oi? Coneixes algú que n'hagi estat mai i que t'expliqui amb detall què passa a l'altra banda? No? oi? Doncs? com ho saps? que no estem morts? N'estem? i tant! I ben difunts. I us ho torno a dir? perquè sempre és un consell: no ens poden matar? perquè només es mor una vegada ...

- Zut? zut et zut! La ferme! - xiscjà la franceseta.- Calla? si no vols que t'arrenqui la llengua d'una vegada! La mort? la mort! Només sabeu parlar tots de la mort! I jo vull viure! Vull lluitar per la vida! Jo sabré deixar-vos tots amb aquesta mort que

sembla que us fa tanta il·lusió!

La porta s'obrí. Una veu va cridar' en la penombra:

- Ramon Llobet.

Va tenir una esgarrifança' i mentre els altres callaven' llevat de la Fanny' que ara plorava sense fer gaire fressa' va sortir de l'estança.

*

* *

No era encara la fi. El conduïren de nou a través de passadissos i escales i es trobà en una sala tan mal il·luminada com les altres' on només hi havia una persona. Tancaren la porta i van deixar-lo a dintre. Llobet s'apropà, encuriós malgrat ell' a aquella dona' jove encara' que havia parlat feia una estona i que li recordava' imprecisament' tantes coses. Ella s'estava molt a prop de la finestra' com si vetllés el primer raig de sol' que ja no trigaria gaire a sortir per l'horitzó. Guaitava també' potser' la mar endevinada per l'olor' per la remor tendra d'onades' però encara no vista pels presoners. La mar que' si Collèn era una illa' havia d'encerclear totalment l'indret on es trobaven.

- Perdoni - va dir el minyó O. M'han fet venir ací' i no sé per què.

Ella es va girar per a mirar-se'l d'alt a fit' i Ramon tingué de nou la sensació de conèixer-la. Aquella història que ella havia contat' també ... Però era impossible. Que llunyana era l'aventura de la seva adolescència' amb la cabrereta que' sense haver conegut encara l'amor' va saber revelar-l'hi a ell! Com es deia? Féu un esforç de memòria: Remei' Carne ... No: Mercè. Provà d'interpel·lar-la:

- Mercè! En coneixes' oi? Sóc en Ramon.

- No' no sóc la Mercè' jo.

- Es clar! La Mercè va morir fa molts anys ...

Ara li tornava a la memòria la impressió que va produir-li la notícia donada bruscament per la seva mare. La Mercè havia tornat al poble' i allà se l'havia enduta una breu malaltia. No' la història que aquella dona havia contat no tenia

res a veure amb ell. Ni amb la Mercè. Les coses no havien pas anat d'aquella manera' N'estava segur.

- Què voleu de mi' doncs? - va insistir.- Diu que ens heu de matar a tots' i encara no sé amb quin dret ens heu detingut' ni què preteneu amb les vostres moixi-gangues ... Podria explicar-m'ho' vostè?

- Tu vols viure' oi?

- Vull viure' com tothom!

Per què?

- Perquè soc jove' i estic sa' i visc bé' i m'estimo la vida. No entenc les vostres teories' ni puc acceptar els vostres judicis ... No faig mal a ningú ... Es clar' que vull viure!

- I què faries' per poder viure'?

- Tot! Lluitaria' si pogués. Treballaria' sofriria ...

- Vols viure tu' encara que morin els teus companys? Pensa-ho: només un de vosaltres sis pot salvar-se. Ho ha decretat ell. Vols ésser tu' aquest que s'ha de salvar?

- Sí! Es clar que sí' que vull ser-ho!

S'apropà més a la dona. Escrutà fixament el seu rostre' a la claror blavosa que entrava pel finestral. N'estava ben segur: era Mercè. Havien passat molts anys' però ell no podia oblidar - mai no oblidaria' per anys que visqués - l'expressió d'aquells ulls' l'involuntari perpelleig sota el seu esguard' el tremolor dels llavis.

- Mercè! Per què vols negar que ets tu? No et recordes que vaig tenir-te als braços? No et recordes que varem estimar-nos? Ets tu' oi?

Ella defugia suaument les mans que volien agafar-lo' els braços que anaven a estrènyer-la.

- Mercè va morir' ja ho has dit tu mateix. I ara som a una illa. Som a Collèn. Tu has de dir si vols viure o no. Si dius que sí' vol dir que condemes a mort als teus cinc companys.

- No. No puc fer-ho' jo' això! És impossible! Quina culpa en tenen ells?

El Fiat era meu' al capdavant' i jo els he dut ací!

- Oblida aquell món d'on vens! Jo t'ajudaré ... - vacil.là un instant - en record d'aquella Mercè que va estimar-te i que fou desgraciada. Abandona a la mort els altres: no es mereixen res més. Viure no és el que fins ara et creies. Si els deixes i vens amb mi' sabràs què val la vida.

Però una mena de feblesa envaia el xicot. Per moltes ganes que ell tingués de viure' ho sabia de sobres' mai no podria condemnar a mort els seus amics - i això que' d'amics' no n'eren gaire' fet i fet. Ni aquelles noies que amb prou feines coneixia. Va provar de justificar aquesta actitud amb el pensament que ells eren els tripulants i passatgers d'un vaixell del qual ell era capità. Havia de córrer la sort dels altres - encara que el vaixell' aquell maleventurat Fiat' que qui sap on par va - hagués desaparegut ja' embarrancat potser arran de la illa. Va fer un esforç:

- Escolta' per aquella mateixa Mercè que es sacrificà pels altres' per aquell Mercè que m'estimava ... Comprèn-me: jo no puc salvar-me anandonant els altres a la sort esgarrifosa que els prepareu. Per què no els salves tots? Tu podríes fer-ho ... Jo t'ho agrairia sempre més ... No deu pas ésser impossible de fugir d'ací ...

Va guaitar per la finestra. A baix es veien unes ombres indecises - vigilants sentinelles' potser. Tant se valia: el tot pel tot. Però la dona féu un gest negatiu.

- No puc. Només puc salvar-te a tu. - I afegí' a mitja veu: - Per amor d'aquell Ramon dels setze anys ...

Els guàrdies van tornar-lo a acompanyar a la cel.la on es trobaven els altres cinc presoners. Tots cinc no hi eren'però: mancava - aviat se n'adonà' tot i la poca claror - l'enigmàtica Cleopatra .

Ramon Llobet es veié voltat per quatre cares impacients.

- Què t'ha passat?

8 - Gràcies a Déu que tornes! Ja ens pensàven ...

- Has aclarit alguna cosa?

- Oi que deixen córrer aquella broma pocasolta?

- Som morts?

- Seguirem vius?

- Parla' home! No t'estiguis com un estaquirot! - el sacsejà la Trini.

- I l'altra? - contestà només Llobet.

- L'han vinguda a cridar' també. Ens pensàvem que li tocava el torn a ella després de tu ...

- No' no em cridaven per a executar-me ... Només em proposaven de seguir ciu' com diu aquesta. I he refusat ...

- Per què? M'ho haguessin dit a mi! - exclamà en Salvans.

- No ho sé. Perquè sí.

Es veia incapaç d'explicar-se' sense semblar que es vanava d'un heroisme del qual es sabia molt distant.

- Així' doncs ... - intentà de resumir en Sauc.

- La sentència resta en peu ... per a tots nosaltres.

- Voleu dir que la Cleopatra no té el programa d'ensopir l'home de les barbes? Seria molt bonic' ara' que només ella salvés la pell! - era Trini' que s'exclamava. I la franceseta' enganyavada pel mirinyac de Manon' insistí en la protesta. Però un soroll va ofegar les seves paraules. Era un so estrident' que semblava voltar tot el conjunt d'edificis. Xiulets' acompanyats de veus' de corredisses' de crits i de grinyolar de rodes. Què passava? Fos el que fos' els presoners sentiren que els envaia una onada d'esperança.

*

*

*

La Trini se n'havia anat en la bicicleta d'un minyó del poble' asseguda al quadre. No volgué esperar que tornessin amb la benzina i que el mecànic posés de nou el Fiat en marxa. Cleopatra es mantenia distant. Ni Salvans ni la franceseta pogueren treure en clar què havia estat parlat amb l'home de les barbes rossenques' ni com havia reaccionat el capítost de tota la colla de guillats quan la policia havia

entrat a la sala on ell es trobava amb la gironina.

- Ja ens ho podiem pensar que eren boigs! - es planyé en Sauc.- Només hi havia dues possibilitats: o estàvem morts' o es veu que no' que no n'estàvem' o bé aquella gent que deien totes aquelles ximpleries i que ens volien matar perquè deien que no treballàvem prou fossin boigs. Només faltava això: que el cap de colla fos el director del manicomí!

- Els altres metges m'ho han explicat: el Doctor Renom' amb la seva barba i la seva veu' tenia tanta influència damunt els seus malalts i s'havia penetrat tant de les manies de cada un' que sense adonar-se'n es va anar tornant boig com ells - explicà en Salvans' que venia de parlar amb uns altres presoners' alliberats com ells per l'arribada de la policia. Un dels guàrdies del sanatori havia pogut escapar-se per anar a demanar auxili. I aquest havia arribat amb la mateixa oportunitat que en les pel·lícules d'episodis.

- Boig! I tant! Boig com un llum! - comentà en Sauc.

- Adéu' Collèn! - digué Ramon Llobet.

Del portal de la casa es veia' a uns centenars de metres' la ratlla blava del mar. A distància' hi havia unes barraques de pescadors' i la platja deserta s'allargava fins a les roques de Garrat' molt lluny.

- Una illa! Quan va dir-nos-ho aquell home' ja ho havíem d'haver endevinat' que no tenia el seny complet! - concloué.

- No podríem menjar una mica' nois? - saltà la Fanny.- Aquestes emocions m'han fet venir gana. I a tu' Cleopatra?

Però aquesta' embolicada en el seu abric' no contestà. L'aventura s'havia acabat. Caldosa aventura! Gosaria mai explicar-la a ningú. La seva vida quedava igual' intacta' amb els mateixos problemes. No podria fugir del seu destí, prou que ho veia. Però la burgeseta gironina que havia volgut seguir els seus impulsos conservaria per sempre més el record d'aquella breu conversa amb el doctor de les barbes rosses. La part de l'horror' del grotesc' de la por' s'esbravaria' i només

restaria la veu que vibrava a dintre seu' la calor dels ulls' l'onada de simpatia que l'envaia' venint d'ell.

Ben respallats' refet el nus de la corbata i restablert damunt d'una clenxa decorosa el copalta intacte' els tres minyons estaven disposats a emprendre el retorn. Cada un pensava com justificaria l'escapada. Fou en Sauc qui va resumir la situació:

- No estem a Carnaval? Podriem dir que hem estat a un ball de disfresses!

Fet i fet' ja ho comprenien' era molt millor no explicar res del que havia passat. Contaria tant de fer-ho creure a ningú! Venien d'una illa i tornaven a terra ferma' on les coses tenen un gruix' una base' un rongle de convencions i de realitats que les suporten. No' no en parlarien a ningú. Pressentien àdhuc que mai més no veurien les companyes d'aquella nit tan agitada. Potser n'ells tres' quan es retrobessin' gosarien evocar l'absurda aventura que els féu presoners d'una trepa de boigs conduits per un il.luminat vesànic.

Abans d'arrencar en el Fiat ja ben aconduït, Ramon Llobet es girà de nou cap a la casa. On devia haver dut la pobra Mercè? (Ara sí que n'estava segur: era la Mercè. No havia pas mort. Ho diria a la mamà. Però després de reflexionar' decidí de no parlar-n'hi, tampoc).

- No sentiu una mica de recança de deixar Collèn? - va preguntar als seus companys de cotxe. Aquests es posaren a riure.

-I tanta! - exclamà la Fanny - No et sembla' a tu, noia?

Cleopatra no respongué i s'arraulí de nou en un recó de la banqueta del davant. El Fiat va arrencar' sense sotrats' camí de Barcelona.

" ANCIEN REGIME "

=====

Des de la terrassa de la vorera, a través dels vidres entelats, ja la va veure. Estava asseguda a la banqueta de sempre, davant de la taula on fumejava, com de costum, la tassa de cafè nacional, amb el platet de metall de les pastilletes de sacarina al costat i un diari, el "Paris-Soir", plegat, al davant. Va donar una darrera mirada al seu vestit - havia anat tan de pressa a canviar-se, que tenia por d'haver oblidat algun detall - i va fer rodar la porta giratòria de vidre. L'atmosfera del cafè era molt més tèbia que la que havia deixat al defora, però no hi havia prou calefacció per a treure's l'abric. Ell, tanmateix, se'l treuria i el penjeria, junt amb el capell un pensament massa il·lustrós, als ganxos que voltaven una columna. Abans va apropar-se a la taula on ella seia i va saludar-la amb el ritual:

- Bona nit, comtessa.

La comtessa li allargà la mà, i ell inclinà tota la seva alta corpora per a besar-la. Amb un somriure que li il·luminava tota la cara i que semblava esborrar les fines arrugues que la solcaven, ella va contestar:

- Bona nit general.

El general va treure's l'abric i l'endregà al penja-robes. Després s'assegué, deferent a la invitació de la comtessa, al costat seu, a la banqueta de cuir vermell. Sense necessitat d'encarregar-ho, el cambrer li va dur un altre cafè-nacional, amb la corresponent sacarina, i es retirà després de cobrar el servei. I la parella restà sola en mig del centenar de persones acampades per les taules del gran local ple de miralls i de daurats. A un extrem de la sala, una orquestra femenina - cinc noies amb un curiós uniforme blau - tocaven valsos de Strauss i pot-pourris de valles operetes i de cançons del 1910.

- Bones notícies, al diari? - preguntà el general.

- No passa res' estimat amic. La guerra segueix igual. Els anglesos han bombardejat Itàlia' una altra vegada. Milà i Torí. Mentre no toquin Florència o Venècia!

El seu sospir eloqüent suggeria inoblidables visites i llargues estades als Uffizzi o a la Plaça de Sant Marc. El general no coneixia' com ella' les ciutats italianes' però no es cansava de sentir-li evocar els seus records de la Toscana i les seves impressions de la costa adriàtica. Però ara estava impacient de saber més coses de la guerra. Ella sempre tenia una bona informació' gràcies a les seves amistats. Va insistir' doncs:

- I a l'Est? S'ha deturat l'ofensiva alemanya?

- No se'n parla fa dies. Ai' estimat amic' les planes russes són immenses' i es veu que el general Hivern ara s'ha tornat soviètic!

Va riure imperceptiblement. El general no sabia ben bé si eren les seves conviccions polítiques que cedien el lloc a un patriotisme inconscient o bé si feia una concessió als desigs inconfessats de l'home. I ell tenia molta necessitat de creure que un dia o altre' la guerra donaria un tomb favorable als seus interessos.

- Al'africa' Tobruk segueix defensant-se molt bé. - continuà explicant la contessa - Però es veu que Rommel és un gran general.

- Sí' un gran general' - repetí maquinalment ell. Va pensar en el temps que podia planejar batalles i discutir problemes de tàctica. Tot allò' però' estava molt lluny i potser no tornaria mai més. Valia més parlar d'altres coses. Evadir-se de la realitat.

- Contessa'. aquest vestit us escau meravellosament.

Ella rigué. Les temptatives del seu amic sempre eren així de brusques. I justament aquell vestit feia molt de temps - massa - que el duia. Li agrai la intenció i volgué correspondre-hi:

- Ja ho sé prou que n'hi ha d'altres' de grans generals ... Fet i fet' haurieu d'ésser vós qui em parlés de la guerra' en lloc de fer-me enraonar a mi' que només en sé les coses que en sento explicar o que llegeixo als diaris. Per què no em conteu mai

les vostres campanyes?

- Les històries dels militars venuts no tenen cap interès. Si han perdut' és que devien fer-ho malament.

L'orquestra s'havia posat a tocar "Fascination". La comtessa no sabé estar-se de taral.lejar la lletra en veu baixa:

"Je t'ai rencontré simplement

"et tu n'as rien fait pour chercher à me plaire"

"je t'aime pourtant - d'un amour ardent"

"dont jamais plus rien ne pourra me distraire..."

- Sabeu quan vaig sentir-ho cantar per primer cop? Era Chez Maxim's' aquí a la vora. Deu fer - veiam' potser vint-i-vuit anys. Jo era molt joveneta' és clar. Feia poc que m'havia casat i era el meu primer viatge "de debò" a París. Ja hi havia estat altres vegades' és clar' però era amb la mamà i la nurse i només podiem anar al "Chatelet" o a la "Comédie Française", segons què hi fessin. Sergi' en canvi' va dur-me a tot de cabarets i music-halls. Va ser com si descobrís un món nou! Aquells bigotis engomats dels violinistes ... I els ulls que lluien darrera dels monocles ... Vaig veure de lluny Cléo de Mérode' la bella Otero' el Comte de Castellans' tot de gent famosa ... Un dia em varen presentar Marcel Proust' que encara no era ...

El general somreia' davant l'entusiasme que ella posava en les seves paraules. Al costat del devessall de records que pa comtessa podia arrengrerar' els seus componien ben poca cosa.

- I després' la vida a la Cort' entre mig de tantes intrigues ... El meu marit era molt amic del Príncep Yussupov' i va participar al complot per a suprimir Rasputín. La Tsarina no li ho perdonà ... Però hi havia la guerra' i el comte era coronel de guàrdies imperials ... Pobre Sergi! Va morir defensant la família imperial' després de la Revolució d'octubre ... I jo vaig haver de fugir travessant com vaig poder tota la Sibèria ...

- Quina vida la vostra' comtessa!

- La mateixa de tantes dones que' de cop'van descobrir que el mon que les vol-
tava s'havia esfondrat per sempre més. De tantes dones que es troben soles i pobres.
Sabeu què és haver de viure amb necessitats a lesmateixes ciutats que has visitat com
a turista? El París que l'any 1919 vaig haver de descobrir era molt diferent del que
m'havia ensenyat' de casada' el pobre Sergi. Un París on els matins eren tenebrosos i
les cases sòrdides; un París que es tancava' hostilment' als forasters pobres que hi
cercaven aixopluc ...

- Però entre vosaltres hi havia' encara' gent rica' personatges influents ...

- Cadascu va tancar-se en sí mateix. Només en trobàvem a la Capella de la rue
Daru' per Any Nou o per Pàsqua. Hi ha hagut amistats que han perdurat' però que poques!
Alguns s'han adaptat a la nova vida: tinc dos cosins que van fer un bon casament i ara
són als E_stats Units. Una neboda meua va entrar al Conservatori i més tard féu cine a
fins que es va retirar i se n'anà a viure a Niça ...

El general ja havia sentit contar aquests detalls més d'una vegada. No gosava
d'interrompre'n el flux regular. Sabia que l'evocació d'un passat familiar ple d'es-
plendors i de malastres predisposava la comtessa a un entindiment propi a les més
íntimes confidències. Ella continuava:

La família del meu marit ha desaparegut totalment. Qui deu haver heretat els
béns dels Bielinsky' Potser' si haguessim tingut fills ... Però' per a posar-los en
aquest món trasbalsat i fer-los travessar tantes dissorts' val més que no hagin nas-
cut. No ho penseu vós també així general?

Era una invitació a parlar de les seves experiències' de la seva vida' de la
seva família. Hi havia un punt difícil de fer entendre a la comtessa: com era que ell'
militar de sang aristocràtica' parent de ~~Casa d'Espagna~~ ^{titols nobiliaris} havia combatut al costat dels
republicans. Resultava més difícil d'imaginar com els seus fills' que s'havien quedat
a la pàtria i creixien sota la influència del nou règim i de les velles tradicions fa-
miliars' ara renegaven del seu pare i ni li escrivien.

- Vós també ho penseu' Comtessa' que soc un traïdor?

- I ara! El vostre cas és diferent. A casa vostra ja no hi havia rei i' al

capdavaill' vàreu mantenir-vos fidel a un govern legal. Però ...

El general endevinava'sota aquell "però" les resistències de la comtessa a acceptar totes les implicacions del seu combat: Les companyies indesitjables d'aquells roigs vinguts de tots els costats del món per a lluitar contra els insurgents; els excessos revolucionaris ' que ella identificava amb els que ~~sich~~ havia presenciats a Rússia' feien vint anys; el menyspreu de les jerarquies' de les lleis humanes i de les lleis divines' i aquella ferotge persecució de l'Església ... I reprenien tots els dubtes íntims' tots els inacabables debats de la consciència.

- Comtessa' és difícil de fer comprendre les meves raons' ja ho sé. Però creieu que' encara avui' no em penedeixo de la meua tria. Si poguessiu veure a dintre de la meua ànima ho comprendrieu. Hi ha hagut un moment que el contacte amb la gent de la meua corda se'm feia insuportable. Va semblar-me que només lluitant al costat dels pobres podia fer-me personar d'haver nascut entre gent rica. I que' si els pobres eren com eren' la culpa la teníem nosaltres ...

- Però els vostres fills ' general ...

- Els meus fills' n'estic segur' arribarà un dia que també em comprendran' i que es sentiran orgullosos que llur pare hagi seguit els dictats de la seva consciència i que hagi mort' pobre' a l'exili.

Una mà fina i menuda es posà damunt la seva dreta²

- General ' endevino que teniu raó. Només la nostra consciència' que és la veu divina' ens ha de guiar.

El cafè nacional es refredava a les tasses. L'orquestra havia acabat "Fascination" i empenia' amb lèngüides frases dels violins' "Quand l'amour meurt". El general anà per deixar caure a la seva tassa les dues minúscules pastilles de sacarina' però la comtessa l'aturà. Amb aire misteriós obrí el moneder i en tragué una capseta vermella. Va obrir-la i agità triomfalment un terrosset de sucre. Mil vegades repetida' l'operació tenia sempre el mateix aire de victòria contra l'adversitat. El general s'entendrí:

- Comtessa' vos sou la meua providència ...

- I vós' general' sou un adulator.

- Digueu-me: sense vos' què faria? Aquesta ciutat m'aclaparava; m'hi sento tan sol. Ara' no tant: vós sou per mi la dona ideal' la que havia cercat inútilment tota le meva vida! Sou bella' elegant ...

- N'havia estat' potser sí ... Però ara! ...

- Contessa : no sabeu que us estimo?

Ho havia dit amb veu molt baixa. Ara la mà d'ella era presonera' trèmul ocell de ploma sedosa' dintre els dits del general.

- M'ho heu dit tantes vegades!

- I no en creieu?

- Potser sí ... Què en treuria de dubtar-ne?

- Esteu-ne segura!

- I què en trec de creure-ho?

- Poder tenir confiança en un home que' per vós' ho donaria tot ... Només que corresponguéssiu una mica al meu afecte ...

- Si us tinc confiança i afecte' General!

No retirava la mà presonera. Somreien els ulls blaus' una mica fatigats sota el front ratllat de finíssimes arrugues? Potser per dissimular' va beure a petits glops el cafè tebi.

- Per què no ens veiem més' contessa? Per què no estem junts més sovint? Sempre!

- Es impossible' general. Vós teniu la vostra vida. Jo la meva ... Voler ajuntar-les seria unir dos fracassos. No pucl Acontentem-nos amb aquests moments ... Preneu-vos el cafè' general.

El vals de la "Vídua Alegre" cloïa el concert. Aviat el cafè tancaria les portes. Caldria enfonsar-se en la freda negror del carrer' cercar a les palpentes l'entrada penumbrosa del metro.

- General' esteu lliure el diumenge?

- Sempre n'estic' de lliure.

No gosava pressentir la seva felicitat.

- A la Sala Pleyel hi ha un concert Txaikovski. Voldrieu acompanyar-m'hi?

- Es clar que voldria! Haig de comprar les entrades jo?

- No cal. Mireu-vos-les!

De la bossa màgica van sortir els dos paperets de color.

- Me les han regalades! On ens trobarem? El concert comença a dos quarts de sis.

- Ací mateix, voleu? A les quatre?

Ella rigneu:

- Massa aviat! No podria ésser-hi. A tres quarts de cinc, voleu?

- A les quatre jo ja hi seré, esperant-vos.

S'aixecaren. Ell va ajudar-la a cloure's l'abric guarnit de pells i després s'enfundà en el seu. Amb el capell a la mà l'ajudà a passar el torn de vidres de la porta i el vestibul desert de la terrassa. Es trobaren al boulevard només il·luminat per la claror dels estels i uns escassos fanals de llum blavosa. Sense dir-li res, la comtessa es recolzà en el braç del seu acompanyant. Feren poc a poc uns passos en silenci fins a la pròxima boca del Metro. Al cap d'uns minuts es separarien. Ella prendria la direcció "Place Balard". Ell se n'aniria cap a la Porte de la Chapelle.

- Em sap tant de greu deixar-vos-en anar' així, sola! Per què no em permeteu, una nit, que us acompanyi fins a casa, Comtessa?

- Deixeu-me conservar el meu petit misteri, General. No és prou miracle d'haver-vos trobat, en aquesta gran ciutat? No volguem forçar anostre sort! Fins a diumenge, doncs?

- Fins a diumenge!

Tornà a costar-se per a besar-li la mà, que ella s'havia desenguantat. La vegé allunyar-se, fràgil silueta, pel corredor del Metro. Encara es girà abans de tornar cap a l'escala que la duria a la seva línia. Era part del ritual establert. Ell va llevar-se altre cop el capell. Quina elegància natural tenia aquella dona! Amb quina noblesa caminava!

Se n'anà, després, cap al passadís que el duria a la línia Nord-Sud. Si perdia el darrer metro hauria de caminar fins a casa, i de la Madeleine a Lamarck-Caulaincourt hi tindria més de tres quarts. Ja haurien tocat les dotze i riscaria d'aparar a parar al "poste". Li feien horror les complicacions policiaques amb aquell "recepissé" que tenia tan precari. I, a més, l'endemà s'havia de llevar a les sis del matí. A les set començava la seva feina a l'estació on treballava descarregant wagons de verdura. El pensament d'una altra jornada feixuga no aconseguí de llevar-li la joia que li produïa només de pensar que passaria la tarda del diumenge al costat d'Olga, sentint música. Només en el seu fur intern gosava ~~nomenar~~ la contessa pel seu nom de fonts. Mai no se'n saciava: Olga, Olga, Olga, Olga! Quin dia podria anomenar-la així, a tota veu, i tenir-la als braços, ben seva?

*

*

*

El carrer de la Croix Nivert estava desert i fosc. Només un parell de taxis amb gasògen estaven deturats al davant del bistró de Jules el "bougnot" que també venia - al mercat negre, és clar - carbó d'antracita, llenya i mantega. La contessa va empènyer la porta de vidres tapada amb la cortina negra del "black-out". A la banqueta dels fons, davant d'un vas de vi vermell, Charles jugava a la belote amb Pierre, l'altre taxista. Jules rentava vasos darrera del taulell de zinc i va saludar-la amb l'acostumat:

- Bon soir, madame Olga!

- Cada dia véns més tard! A quin cinema has anat?

Era Charles, que aixecava un moment els ulls de les cartes.

- A un dels boulevardés. Ja ^zcabeu?

- Un moment, i estan llestos - contestà Pierre.- Era bonica la pel·lícula?

Belote i rebelote!

Va estendre les cartes.

- Què prendrà, Madame Olga? - preguntà el "bougnot"

- No res, gràcies, no tinc set.

Els taxistes s'aixecaven. Drets al taulell, bevien el darrer vas de vi. Havia arribat l'hora de tancar el taxi al garage. Olga esperava a la porta Charles i tots dos s'entaforarien a la cambra amb cuina del meublé del carrer dels Entrepreneurs. Des de la finestra, els matins d'estiu, es veia una tofa de verdor del Square St. Lambert. i Olga endevinava la cridòria i els jocs dels infants del col·legi. Però, de nits, les finestres estaven hermèticament obturades amb negres cortines. Olga escalfaria les restes del dinar mentre Charles cercava de sentir, malgrat les interferències, el darrer butlletí de la B.B.C. Calia posar la ràdio en sordina perquè de vegades dormien a l'hotel: en bona companyia, soldats de la Wehrmacht.

- Què diuen del front de l'Est? - preguntà Olga, be'n reposant a la taula el "ragout" de patates i napicol, amb miques de carn.

- No passa res, encara. Calla! Bo, ja l'he perdut, ara!

Del cel venia una bonior distant, que anà engroixint ràpidament. Era un botziner potent, com d'un eixam furiós d'abelles.

- Els anglesos, que deuen tornar a Itàlia, - dictaminà Charles, mentre es posava a sopar.

- Mentre no vagin a Florència; avui! - pensà, una vegada més, Olga.

I s'afanyà a treure de l'armari una ampolla de "rouge" per al seu amic.

DE 6 A 8
=====

Tots erem homes. Després de discutir una mica de negocis i bon xic de política; vàrem posar-nos a parlar de dones; que fet i fet és la conversa més segura per a no embrancar-se en controvèrsies. Havíem passat tots la quarantena; i devia fer quinze anys que no havíem tingut ocasió de comparar les nostres experiències amoroses. Per a arribar a aquest moment de confiança; que les llengües es destraven i comencen a descabdellar; més o menys disfressades; les històries agredolces de les nostres il.lusions i els nostres desenganys; potser havia calgut contrastar de primer com la vida ens havia separat: com d'ençà d'aquells anys distants de col.legi; havíem entrat en la pell d'un altre personatge; i érem el botiguer; o l'advocat; o l'empleat de banca; o el fabricant que; mig sense adonar-nos-en nosaltres mateixos; havíem esdevingut.

Era l'estiu. La majoria teníem la família a fora de Barcelona. Els altres tampoc no tenien pressa; o potser els feia mandra; després del sopar extraordinari; en aquella terrassa que de tant en tant arreplegava un alè d'aire de muntanya; de tornar al pis encofurnat i xafogós.

La conversa va venir; em sembla; d'un comentari de Tomàs Garric. Passava pel nostre davant una parella que havia sopat a una taula a la vora. Ella era una noia que no devia pas tenir vint anys; amb aquell punt de falsa ingenuïtat que el pentinat' el vestit i el maquillatge subratllen amb picardia i que té un poder segur de seducció sobre els homes madurs. I el que l'acompanyava devia passar bon tros dels cinquanta: per a nosaltres; doncs; era gairebé un vell; tot i que no gosàvem dir-ho massa.

- Que en va; de satisfet; aquest manso! Total; perquè duu al costat una paia de les que fan girar tots els homes! Els seus diners li deu costar! No hi ha res més: de cara a la "taquilla" tot va bé. El més és que amb els diners no ho tens tot. Que llargues els hi deu fer dur; aquesta mosseta!

Garric tenia un llenguatge directe, una mica esqueixat, amanit de paraules groixudes i d'imatges pintoresques. La seva filosofia era massa simplista; tanmateix, perquè els altres no ens hi agafessim.

Oh, bé! que no ho tens tot, prou que ho sé! - rondinà en Casadevall.- Però és que també n'hi ha que volen massa coses. Si vas amb una xicota que t'agrada per dormir-hi, i pagant-la ho pots aconseguir, no sé perquè t'has d'entestar després a voler que t'estimi, que et sigui fidel, que t'ho expliqui tot, que et passi comptes sense fer moros dels cèntims que li dones! Els diners compren totes les coses que poden comprar-se. Les altres no. Ni falta que fa!

- Quins pares de família més cíncics! - vaig comentar jo.- Aquestes coses prediqueu als vostres fills?

- No cal. Prou que ho saben! Em penso que els meus, que encara no tenen quinze anys, ja em consideren un insuportable rondinaire, un moralista antiquat. Cada vegada que els faig un sermó, tinc la impressió de predicar en el desert.- Era en Casadevall que replicava.

- I després, bé s'ho deuen pensar, que ens agraden les dones! De mi puc ben dir que no sabia viure sense tenir una aventura en marxa. - digué Tomàs Garric.- No és per a vanar-me'n, però us asseguro que mai no m'ha faltat una dona que estigués pels meus ossets. Entenem-nos, no vull mai la lluna. Paies com aquesta que ha passat, per força t'han de sortir malament. Però és que tampoc m'agrada la fruita verda. Déc ésser massa jove, encara.

- T'agraden les velles, doncs! - intervingué l'Alfons Bartrina, que era l'únic solter de la colla.

- No, les velles tampoc. Però si les mosses de trenta anys, una mica madures, quan agafen aquell punt dolç de la carn encesa per massa somnis; no massa boniques, perquè sinó ja han estat ensinistrades per un altre, i perquè sovint són bledes que no es poden resistir. No, que tinguin aquell no sé què als ulls i aquella mena de caminar que traeix una sensualitat sense sobreixidor. No hi ha res millor, creieu-me!

- Bé, i com te les treus del damunt, quan ja han trobat el sobreèixidor? - preguntà Casadevall.- Perquè n'hi ha que s'aferrren com a llagastes. I suposo que a tu no et deu pas convenir de tenir-ne una fixa anys i panys. Per això ja tens la pròpia.

- Es clar que no! i us asseguro que mai no les enganyo. El cor a la mà: a les primeres de canvi ja saben que sóc casat i que només puc oferir-les una aventura pas-satgera. Si dura uns quants mesos més del que teníem previst, tot això és ganga.

- De cara a la "taquilla", ja ho veig! - remugà Garric.

- Res d'això, us ho juro! Potser alguna vegada un petit present, això sí, pagar una entrada al cinema, algú cafè ... Ni cinc més. L'agraïment va a mitges, no és ve-ritat? Doncs que hi vagin també les despeses! Després, què vols que et digui: si em costessin diners les meves aventures, potser sí que tindria la impressió que faig un tort a la meva dona i als meus fills. D'aquesta manera, no.

- Com ens hem tornat, fillets! - vaig intervenir jo, amb aquell to de moralis-ta que de vegades em servei per a provocar confidències. Aquell cop no calia, però. Ja estaven engegats. - Qui ens hauria dit quan tots érem congregants, al col·legi dels "hermanos"!

- Això! Fes el santet, tu! Ja ho sabem que no t'agrada explicar massa coses. Però ja ens ho pensem tots, que també tindràs els teus romansos! - era en Casadevall que replicava.- Jo no sóc així, ni ganes. Ni presumeixo de la meva sort amb les dones, ni vull fer-me passar per un angelet. M'agraden les faldilles, ve-t'ho así. I són uni-versal en els meus gustos: joves o madures, tant se val. El cas és que facin goig, o almenys que a mi me'n facin. I si haig de pagar, pago. Es la manera més segura de no tenir embolics duradors. A més, no sé si us ho creureu: no vaig tant a passar una hora de gaudi, a deixar que la carn i els sentits es rabegin en sensacions sempre renovades..

- Ui, ui! que bé t'expliques! Això ho has llegit en un llibre! - va interrompre l'Alfons. Però en Casadevall ja estava llançat i les interrupcions no li feien efec-te. Vàrem optar, doncs, per deixar-lo parlar.

Després de precisar, en uns quants mots gràfics allò que havia intentat de vestir en els circumloquis literaris, va continuar:

- Allò que cerco és l'aventura. Conèixer dones és com descobrir continents, o estar a l'aguait d'un lleó, o enfonsar-se en una balma tenebrosa, què sé jo! De vegades, molt sovint, en surto amb les mans buides i la butxaca escurada. Darrera una cara bonica, un cos escultural, és molt rar de trobar-hi alguna cosa més.

- O bé és que no saps tronar-la-hi. O vols anar massa de pressa i a més, pagar.-- no sabé estar-se de rondinar Garric, que no havia deixat de recollir l'al.lusió a la seva pretesa sort amb les dones.

- Deixa't estar de presses i de pagar! Tu saps d'alguna cosa més profunda, que més arrossegui l'esperit i més fongui dos ésser que la còpula? Si alguna possibilitat hi ha per a un home i una dona de trobar una identitat de les ànimes, de sentir-se uns en cos i en esperit, és en aquesta exaltació suprema que és l'acte sexual!

- Ja tornes a descarrilar per la via literària, Casadevall!

- M'expresso malament, ja ho sé, però ho sento! I vosaltres sabeu prou que és veritat, què diastre! No tothom té la sort d'ésser místic i de trobar en la contemplació de Déu aquell oblit de sí mateix que t'expliquen Sant Joan de la Creu i Santa Teresa..

- I Ruysbrooks l'admirable, i Tauler, i els budistes, de tota mena. L'experiència mística és una cosa universal. - precisà Bartrina, que potser cercava una ocasió de desviar la conversa cap a ciranys més intel.lectuals.

- No n'he llegit cap, ni ganes!. - tallà Casadevall.- Però en canvi us dic que cada vegada que m'acosto a una dona desconeguda tinc la mateixa il.lusió de tronar-hi això, aquesta sensació de fugir d'aquest món, de descobrir la fórmula que se'ns endurà a tots dos en un mateix deliri ... Heu sentit mai el Tristany?

- Es clar! Però aquell parell havien begut abans el filtre màgic!

- En sabés la recepta, rai! El que passa és que, gairebé sempre, quan jo m'abandono al meu deliri, sento que el cos que estrenyo està lluny, i que el seu pensament s'enbranca amb els comptes de plaça o amb el model d'un vestit nou, quan no és amb el sentiment d'estar allí, amb un home, fent una cosa que mai no havia gosat fer, o que ara ja no li diu res.

- Tot això et passa perquè pagues, - dictaminà Garric.- Fessis com jo, sabries què és sentir vibrar entre els teus braços una dona. Ei! una dona de debò. de trenta anys fets, res d'una joveneta sense suc ni bruc com la que pasturava aquell manso!

- Doncs pagant i tot, algunes vegades n'he sentides vibrar, i de debò. No m'enganyen pas, les professionals, quan fan comèdia!

- També et fas amb les professionals?

- I doncs! De quin pa feu rosegons, fills meus? No us he dit que cerco l'aventura! I de vegades, almenys, si no trobo allò altre que us deia, almenys l'aventura sí que la trobo. Teniu, no fa gaires dies ...

Es repapà a la seva cadira de braços, begué un glop i, com que vàrem comprendre que ens volia explicar una aventura, vàrem callar:

- Ja sabeu que la meva feina em deixa moltes hores lliures. Demés, a part dels diners per a la casa, que a la dona no li jan faltat mai, hi ha vegades que puc disposar de moltes pessetes, de comissions que cobro. En canvi, hi ha èpoques de l'any que estic completament a l'escapça. Ara, que si això dels diners hagués de limitar les meves escapades, malament aniria ... Per això, l'altra nit, quan sortia del cafè, no vaig dubtar gens. M'havia topat amb una de les dones més boniques que havia vist a la meva vida. Era una professional, us ho dic de bones a primeres. Amb la manera de dur penjat el moneder al braç, ja es veia. La vaig abordar, amb la veu una mica tremolosa i no em costà gaire de fer-li entendre la meva admiració. Us ho dic sincerament: potser és el cos més perfecte que he trobat: afuat, harmoniós de línies, gracios de moviments ...I una pell ...! Vaig passar un quart d'hora deliciós, i ella va fer una habilíssima imitació d'allò que hom voldria tronar en una companya de llit. Tècnica pura, no us feu il.lusions. Però jo no li demanava gaire cosa més, i ja era d'agrair. Per això, quan varem acabar, vaig trobar molt natural que ella em demanés, amb la seva veu una mica aspra, d'aquelles que us ressegueixen l'espina, "si em recordava d'ella". No havíem fet tractes; un cop pagada la cambra de l'hotel, no em quedava al damunt més que un trist bitllet de cinquanta pessetes. Vaig donar-li, amb unes explicacions barbotejades. Ella, indignada, l'estripà en mil bocins i me'ls rebaté per la cara. Li havia

inferit, es veu, la pitjor ofensa que pot fer-se a una professional: rebaixar-la de categoria, situar-la entre les desgraciades que només esperen un home qualsevol per treure'n els diners que faran bullir l'olla a l'endemà. Ella no. Ella era d'aquelles que segueixen terres i tenen joies de preu i viuen a bons hotels i fan l'ofici aquell perquè els sembla la millor manera de ser independents i guanyar-se descansadament la vida. Com a mínim volia *dues-centes* pessetes, va explicar-me entre insults. I jo no podia fer-li creure que no en duia més. "Amb cinquanta pessetes a la butxaca, voler dormir amb mi!" - s'indignava ella, i amb raó. Pobra mossà! Van ser inútils els meus esforços per a aplacar-la. "Mira, - va dir-me - ara sortirem al carrer i jo et seguiré fins a casa teva, o fins que trovis un conegut. I aleshores, o em dones els diners que m'has estafat, o armaré un escàndol que no et farà cap gràcia. Amb això, ja estem sortint".

" I així fou. Vaig posar-me a caminar per Barcelona, en plena nit, sentint el repic dels talons Lluís XV d'aquella mossà a deu passes darrera meu. Vaig fer tota la Rambla, el Passeig de Gràcia, un tros de Diagonal, rumiant mil maneres impossibles de fugir d'aquella persecució. Vaig deturar un taxi, però ella es posà al meu costat, somrient, en obrir la portella, i no vaig tenir més remei que deixar-la pujar. En tot el camí no ens diguerem res. El xòfer devia pensar que estàvem en ple idil·li. Varem anar fins a Montjuïc i allí varem biaxar tots dos. La mossà va pagar el taxi. Jo vaig tornar a caminar amb ella al darrera, engilant l'avinguda de l'Exposició, cap al Parc. El cap em bullia, però no se m'acudia res. Anar a trobar un amic? A aquella hora, no sabia qui cercar. No sé si hi hagué un moment que vaig tenir la desesperació de l'home perseguit. Em penso que pel meu cap van passar idees de crim, i em va tornar a la memòria un episodi d'una novel·la policíaca americana, d'aquelles de sang i fetge, que havia llegit feia pocs dies. Combinant-ne els detalls amb els de la meua aventura vaig fer encara dos o tres cents metres en la foscor. Quan, tot d'una, em va semblar que el silenci només ressonava amb els meus passos, i vaig girar-me: ella ja no hi era! Em vaig deixar caure en un banc. Estava amarant de suor i respirava amb alleuja-

ment. Quina sensació de llibertat!

- Ella devia tenir por que li prepararessis un mal cop. Transmissió del pensament, ve-li-ho aquí' - dictaminà Bartrina.

- Pots ser si. Però us ben asseguro que si un dia la tornés a trobar' m'agradaria d'abordar-la una altra vegada. No sé què passaria... L'amor a l'aventura' ja us ho he dit. I quina dona més ben feta!

- En quant a aventures' també jo puc contar-ne una que no deixa de ser original. Mai no ho he explicat a ningú' però ... - feu un gest d'indiferència. Era Tomàs Garric que visiblement volia reivindicar el seu prestigi donjoanesc.- Ja veureu: una vegada' fa uns quants anys ja' vaig conèixer en un cinema' una dona sensacional. Haig de confessar que em va costar molt d'arribar-hi a una intimitat. Al començament ens trobàvem en un cafè o al cinema' de sis a vuit dels dimecres i divendres. Parlàvem de tot' i a mi no em costà gaire de fer derivar ben aviat la conversa cap a les úniques coses que interessen un home i una dona quan estan sols. Ella m'agradava extraordinàriament: era alta' bruna' amb un punt d'opulència en el pic i en els malucs que no le feia cap nosa. Trenta anys confessats sense embuts. I uns ulls que' només de mirar-la. ja m'encenien de desig. Em va fer gruar una bona temporada' i aviat vaig saber-ne la raó. Aquella moixa feia de co-sidora a casa' ajudada per la seva germana' més gran que ella de dos o tres anys' i per la mare' que en tenia prop de setanta' I tenia un amic. Un senyor molt seriós' fabricant i regidor de la ciutat' que li passava un tant fixo cada mes i anava a veure-la regularment' de sis a vuit del vespre' un parell de cops cada setmana. Al capdavant' quan ens vàrem situar en aquell pla de franquesa absoluta' no ens costà gaire d'entendre'ns. Ella sabia què podia oferir-li jo' i jo sabia que ella només podia donar-me una part de la seva vida. Ens hi vàrem conformar tots dos. Però us asseguro que jo me l'estimava' i que no podia pensar sense una mica de rau-rau en el seu fabricant-regidor. Al capdavant' a tots els homes ens agrada de tenir l'exclusiva ... I ella em penso que també m'estimava. No: n'estic segur. Els moments que passàvem junts podeu ben creure que arribàvem a aquella fusió total que explicava amb tanta solemnitat aquest' fa una estona.

- Amb música de Wagner?

- Amb música de qui sigui. O sense. Havíem continuat veient-nos els dimecres i divendres: de sis a vuit. Aquells dies ella estava sola a casa seva. La germana anava a cosir a una altra casa i la mare devia anar a rosari. Es clar que la vella devia saber prou bé les aventures de la noia. Però d'una manera o altra s'havia de pagar el lloguer i ajudar a omplir el rebost. Alguna vegada' però, vaig sospitar que la bona dona s'estava tancada a la cuina' quan jo hi anava. En quant a la germana' un parell de cops la vaig trobar a casa. Jo aleshores dissimulava i feia el paper d'amic respectuós' per bé que m'imagino que no l'engibornava pas gens. Se'm mirava amb una antipatia visible. Es possible que tingués una mica de despit de pensar que Glòria - es deia Glòria, la meva - tenia dos homes' mentre ella s'anava consumint i fent-se vella Als homes ens costa de fer-nos càrrec del que deuen sentir les solteres que van passant els anys sense que ningú els digui res ... Bé, deixem-ho estar. En conjunt' puc dir que la cosa rutllava molt discretament. Jo arribava cada dimecres i cada divendres' a les sis en punt; trucava d'una manera especial a la porta: tres trucs llargs i un repicó. Glòria em venia a obrir' i us ben asseguro que no perdiem gaire temps en preàmbuls. La seva cambra' posada amb cert luxe' i força gust' presenciava els nostres amors i ofegava el ressò de gemecs i petons.

- Estalvia'ns els detalls tècnics - vaig intervenir.

- No n'hi havia de tècnica' allà! Us dic que aquella mossa era ben espontània. Es donava al goig tota ella' cos i ànima' i compartia el meu plaer sense simulacions ni reserves.

Hi havia certa emoció a la seva veu' i això em féu callar una nova interrupció que se m'acudia.

- La cosa va durar dos anys. Mai no em va demanar cap diner. Mai no va voler acceptar cap present meu. Sí: una vegada que havíem anat a donar un tomb per la fira' a la Rambla del Poble Nou - perquè ella vivia allà a la vora - va enamorar-se d'un penjoll. Poca cosa' un cor d'esmalt vermell. I jo li vaig comprar' i això que ella tampoc

no ho volia. "El duré sempre", va dir-me, amb aquella veu una mica tremolosa que tenia en certs moments. No hi vaig pensar més, i en les nostres topades jo tenia massa pressa per a fixar-me en les joies o els vestits que duia. Dos anys, doncs. Dos anys que, llevat de les interrupcions produïdes pels meus viatges, varem ésser sempre fidels als nostres sis a vuit de dimecres i divendres.

"I vetaquí que un dia, després de quinze dies de no veure Glòria, perquè jo acabava d'arribar d'una volta una mica llarga pel Nord, vaig pujar com cada dimecres, a les sis en punt, l'escala d'aquella casa del Poble Nou. Truco a la porta amb els tres pics i repicó. Anava adelerat, impacient per a tenir als braços aquell cos que amb els quinze dies d'absència s'havia tornat una obsessió per als meus sentits. Com el faria gemegar de goig sota la meua abraçada! Va venir-me a obrir la germana. "Ah! és vostè?" - va dir-me. - Ja pot passar, ja!" I em signà el camí. No calia. Vaig obrir la porta del menjador i em vaig quedar sorprès. Hi havia mitja dotzena de persones assegudes al voltant de la taula. Visites? Parents? La vella semblava presidir la reunió. Tots parlaven a mitja veu i s'aturaren per a aixecar els ulls cap a mi. La sorpresa, en mi, es doblava de contrarietat. Vaig girar-me cap a la germana, que em seguia, i vaig preguntar-li, també en veu baixa: "On és, ella?". "A la seva habitació. Ja pot entrar-hi, ja, si vol." I em signà la porta que donava al passadís. I tant si volia! Gairebé vaig precipitar-m'hi, i en ser davant de la cambra de Glòria vaig tombar el pom amb decisió. El meu desig era superior a tota discreció. Es clar que aquella actitud de la germana i de tota la família em semblava massa cínica per ser natural. Però allò que volia era veure la meua amant. Ja la vaig veure, ja!

Feu una pausa, per preparar l'efecte.

- Glòria estava de cos present, ajeguda en aquell mateix llit on els nostres amors s'havien rabejat tantes vegades. La voltaven quatre ciris. Tenia un ram de flors als peus i un Sant Crist al capçal. I, no sé perquè, un detall se'm clavà als ulls: damunt el breu escot, ja de color de cera, del vestit negre que li havien posat, hi havia una taca vermella, aquell cor d'esmalt que jo li havia comprat a la fira. Fou

un cop terrible, creieu-me. Potser el més fort que he rebut a la meua vida. Morta i tot feia goig de debò. Però aleshores els meus sentits ja no parlaven. I vaig comprendre, en canvi, que l'havia estimada de debò, no pas únicament amb la carn. No sé com vaig arrancar-me d'aquella cambra, com vaig poder dir quatre paraules incoherents a la mare i a la germana, com vaig sortir al carrer ...

Va tornar a deturar-se, assaborint la impressió que ens havia causat l'episodi. Potser s'avergonyia una mica d'haver deixat traslluir la seva emoció. Perquè, sense deixar-nos temps de fer cap comentari, va reprendre:

- La història té un epíleg que us semblarà inversemblant, i que us juro que és igualment autèntic. Uns quants dies després, un altre dimecres, vaig tornar a aquella casa. Volia excusar-me amb la germana de Glòria del paper que havia fet aquell dia i de no haver pogut anar a l'enterrament, per estar malalt. O potser això només era un pretext per a disfressar la meua rutina, aquell neguit animal que m'empenyia, de sis a vuit, a aquella casa del Poble Nou. La germana estava sola, o potser era que la mare estava entaforada a la cuina, com altres vegades. Vàrem parlar, ja no sé de què. I jo vaig anar-me fixant que, en els seus vestits negres i amb els seus trenta-vuit anys, aquella dona era ben desitjable. La mirava fixament, i la seva respiració anava fent-se dificultosa, les seves galtes s'encenien, els ulls se li feien més negres i més brillants. Sense saber com, la vaig tenir als braços i vaig sentir els seus llavis encastats als meus. Fou el bes més ardent que he conegut.

Tornà a fer una pausa.

- Tant si us ho creieu com no, jo era el primer home que la besava. El primer home! Aquella mateixa tarda va ésser meua, allà mateix. I he estat dos anys seguits anant-la a veure cada dimecres i divendres, de sis a vuit.

Hi hagué un moment de silenci. I com que tots estaven una mica cohibits i no sabíem quin comentari fer, vaig creure oportú de cridar el cambrer perquè ens dugués el compte.

107
45
TAS-206 (46)

D O S H E R E U S

Si veniu cap a aquest recó, no tindreu corrent d'aire. Sembla mentida, aquests soterranis, com poden estar plens de bufades traïdores. La dona, per això, s'estima més no moure's del llit. "Per agafar una calapàndria - diu -, tant m'estimo esperar que em caigui una bomba al damunt. Mai no és tan segur." I potser sí que té raó. No us cregueu, no; jo, si pogués dormir com ella, faria el mateix. Ja m'ha passat l'edat de tenir por de morir al llit. Fixeu-vos que no em faria cap gràcia que m'hi trinxés un d'aquests confits que cauen del cel. Però almenys no deus patir com amb una malaltia llarga. Ei! si t'encerten de ple. Quedar esgalabrat pel que em quedés de vida encara em faria menys gràcia. La dona dorm que és un gust: ja poden tocar les sirenes i petar els antiaeris, ja poden caure bombes i "xus-sos" de punta; tant se val. Per això no es mou, quan ho ha bombardeig. Però quan passes hores i hores ajagut entre els llençols i sense poder aclucar els ulls, tenir un pretext per aixecar-te i anar a escampar la boira, fa de bon aprofitar. T'esbargeixes, aireges les idees i, de passada, et distreus. No sé si vós somnieu i si després us podeu recordar de les coses que heu somniat. Oi que no us en recordeu? La dona diu que sí. Cada dia es passa una bona estona explicant-me els somnis que ha tingut aquella nit. Em fa l'efecte que els adoba una mica. Jo, en canvi, quan dormia regularment em podia recordar mai de res. Sí: un quants minuts, què dic? uns quants segons, després d'haver-me desvetllat, però després, per agitat i impressionant que hagués estat el somni, ja no em quedava res a la memòria. I no sé perquè m'imagino que a tothom li deu passar el mateix. A vos també, veieu? Doncs ara a mi això em passa amb els pensaments que faig quan

soc al llit sense poder dormir. Si en dóna de voltes, aleshores, el meu cap! Barrina i rumia i cavil·la, i no saps pas què busca ni d'on va a treure aquells records ni com s'ho fa per a muntar aquelles combinacions tan estranyes. De vegades penso: té, aquesta idea és bona. Podries dur-la a la pràctica i, qui sap, potser en sortiria alguna cosa de profit. Creu-t'ho! L'endemà ja no em recordo de res. Sembla com si amb el primer raig de sol em passessin una esponja pel cervell i me n'esborressin totes les coses que l'han ocupat durant la nit. Igual que quan dormia. Abans, això em feia ràbia. Si, en lloc d'estar-te ajagut, amb els ulls ben oberts de cara al sostre, en mig de les tenebres, sentint la respiració de la dona al teu costat i la dels nois a l'altra cambra, t'aixequessis i agafessis un bocí de paper i un llapis, podries fixar aquestes idees i a la millor et faries milionari. Però, quan has nascut per fer tota la vida la viu-viu, ja pots rumiar, ja! I després, pel que m'hauria servit, ara ... Jo prou li ho dic a la dona: No veus? un petit passament que no faci enveja a ningú i que no te'l puguin prendre, és molt millor que les majors fortunes. Oi? Qui no es conforma, és perquè no vol, diuen. Però les dones són com són. Si sou casat ja ho deveu saber prou. I tant! Què se'n treu de tenir recances i de dir: "Si jo hagués fet o hagués dit..?" El cas és anar tirant, i d'un temps en ve un altre.

Veieu? Ací estem bé. I aquests taulons serveixen de banc i tot. Vós no havieu vingut gaire, oi? Jo sóc el client més fidel d'aquest refugi. Es al davant de casa. Tota aquesta joventut només vénen per fer gatzara. Les noies, per lluir unes camises de dormir i unes bates que facin força goig. I els xicotets es fan la il·lusió que, a les fosques, faran sort. Què ho fa que els homes sempre siguem tan quelets? Una colla d'ingenus, ve-li aquí: ens creiem que conquistem i seduïm les dones i són elles, no falla, les que ens fan ballar al so que elles toquen. Sempre ha estat així i sempre serà igual. Has

109
47
Tel-206(48)

d'arribar a la meva edat per veure les coses tal com són. I aleshores ja no et serveix de res. Paciència.

Teniu família a fora? Vetaquí. I us fan por les bombes, diu? Jo no n'he sentit petar mai cap a la vora meva, val a dir-ho. Ja em figuro que deu fer una mena d'efecte molt especial. Vàreu veure les del carrer de Casp? I les del Poble Sec? I la de la Gran Via, aquell diumenge al matí? Si tens la desgràcia que te'n caigui al damunt una d'aquelles, ja has begut oli. Ni que estiguéssim en aquests soterranis ens salvaríem. La casa per barret, amb tots sis pisos, tindríem. Tot això, però, és ben bé la sort de les persones. Jo fa temps que no crec gaire en Déu i en canvi, cada dia em sento més inclinat a creure en les estrelles. Almenys les veus, i bé deu haver-hi alguna cosa escrita, en aquella pissarra negra on hi han tants signes. Cadascú hi té traçat el destí, diuen, i no cal pas que t'hi encaparris. Si t'ha d'encertar una bomba, ja pots amagar-te, ja! Sóc una mica moro, es veu. Fatalista, no es diu així? Prou que ho deia Mossèn Camó, i m'ho reprenia. Erem molt amics i jo el considerava molt. Un pou de ciència, us ho asseguro. Però cadascú és ben lliure de creure el que vulgui. I amb el seu Déu i els seus sants, ja l'hi havia dit alguna vegada, hi tinc una qüestió personal. Un altre dia ja us ho explicaré. Es una història molt llarga i molt complicada. No el coneixeu, vós, mossèn Camó? Era vicari de la Concepció. Molt trempat, això sí. Es fumava cada caliquenyo! Això i el tresillo eren les seves úniques flaques. S'ha passat uns quants mesos a Montjuïc i a la Model i ara no sé què fa. Em penso que diu misses a domicili. De vegades el veig i ens saludem, però de lluny. No és que tingui por de comprometre'm parlant amb un capellà, però un dia vam tenir quatre paraules i ara ni l'un ni l'altre tenim ganes de renovar les discussions.

Qui ho havia de dir, que en un país tan catòlic hi hagués tanta gent que odiava la religió? Són les coses de la vida. Allò que us deia:

140
Tol. 206 (49)

ens passen pel costat i no tenim temps de rumiar com són ni per què.

I de vegades, us ho ben asseguro, no hi entenc res. Mireu, un cas que a mi em toca de molt a prop. A mi m'han matat dos cosins. Sí, aquesta gent: els incontrolats, que diuen. Vivien tots dos al poble. Sóc de Vilacolrada, jo. No hi heu estat mai? Es un poble del Camp de Tarragona, del baix Camp. Cullen molt de vi, i a fe que és bo. Fa catorze graus, com aquell qui res. Doncs aquests dos cosins meus, tan diferents com eren, ningú no em podrà dir mai per què els havien de matar. Un parell de trossos de pa. Cadascú pel seu estil. O almenys jo els hi tinc, i motius de conèixe'ls no em falten pas. L'un anava a missa; l'altre no hi anava ... Però potser val més que us expliqui la història sencera. Tanmateix, l'alarma continua i en una cosa o altra hem de passar el temps. Si em faig pesat, us queda el recurs d'adormir-vos. A les fosques, tampoc ho veuré. Ni me n'ofendria, us ho asseguro.

L'un es deia Pere, i l'altre Cristòfol. Sant Cristòfol és el patró del poble, sabeu? Quines Festes Majors s'hi feien! Amb una calor, i un mosquer! L'ofici durava dues hores, i el sermó el feia un canonge de Tarragona. L'orquestra era sempre la millor de tot el Camp i donava unes serenates que allò s'ensorrava. Obligats de cornetí i de flauta a dojo. Després d'acompanyar l'ofici, el concert-vermut; després, el llevant de taula; el ball de nit, els balls de tarda, els passacalles ... Ah! i els Xiquets de Valls! A la Festa Major de Vilacolrada és on he vist els millors castellers: feien el tres de vuit i el pilar de sis! No us podeu imaginar la gentada que s'arrainava al voltant dels Xiquets per a sostenir-los! No es feia pas mal l'Enxaneta si queia, no! I quins dinars! Aleshores ens embafaven: què faria ara, que tenim l'estómac encongint, de tant haver de menjar llanties o cigrons per tot tall? Jo havia passat moltes diades de Sant Cristòfol a casa del meu cosí, el que se'n deia. Era un dels millors hereus del

1469
Tol 206(50)

poble. Tenia bones vinyes, terres de blat i oliveres. Un grapat de ves-
sanes. Bon minyó: massa. Primer la seva mare, després la seva dona ...
Mai no va poder fer la seva voluntat. L'altre era més lliure. També
havia voltat món, i n'havia fet de seques i de verdes ... No s'assembla-
ven en res, i això que els pares havien estat germans. I això que ells
van pujar junts, també, com si fossin germans.

En Cristòfol tenia dos anys menys que en Pere. Havien anat
junts a estudi, a Valls, als Jesuïtes. I mireu què són les coses: en
Pere volia ser capellà, al començament. Es veu que els "Padres" l'ha-
vien ensibornat. I després, en canvi va ser el republicà més exaltat
de la comarca! A la seva taverna - perquè va cabar per posar una taver-
na a la seva casa pairal, i creïeu que això va ser una campanada de les
grosses - s'hi ajuntaven tots els caps calents del poble. Van fer-hi i
tot "cenas de promiscuación". Us feu càrrec del que això volia dir,
aleshores? Barrejats pel Dijous Sant! Un escàndol dels grossos. No era
estrany que ell i en Cristòfol estiguessin renyits. Es passaven pel cost-
tat i ni es miraven! I això que, de joves, havien estat inseparables!

Jo em penso que la cosa va venir d'un enamorament. Si us haig
de ser franc, cap dels dos no m'ho va contar mai. Però jo sóc tafa-
ner de mena i, preguntant l'un, pregunta a l'altre, un estiu que em vaig es-
tar tres mesos al poble, perquè havia tingut el tifus i m'havia de re-
fer, em semblava que vaig descobrir tota la trama. Aleshores devien tenir
vint anys. No, molt menys: en Pere encara no havia estat quintat i,
quan se'n va anar a l'Argentina, encara no havia fet el servei. La fei-
na que varem tenir tots, quan va tornar, perquè anullessin l'expedient
de pròfug que tenia! Doncs si, en Pere devia tenir divuit anys i en
Cristòfol setze. Però tots dos feien molta planta i ja n'aparentaven
vint-i-cinc. Eren guapots, cadascun en el seu estil: blanc, rossenc,
d'ulls blaus i molt fi de cos, en Pere. En Cristòfol, tot i ser més jo-
ve, semblava el més gran: jo li deia que era com un emperador romà. I

en canvi el seu caràcter no s'adeia pas amb l'exterior. Perquè el tot-sut era el gran, amb la seva figura de noi tendre, i el petit, alt i cepat, es deixava fer la llei per qualsevol. De primer era el seu cosí que manava en tot, i prou que n'estava engelosida la seva mare, la tia Mundeta, que s'havia avesat a fer de senyora i majora i li feia por el que passaria quan l'hereu arribés a major d'edat. Si fins em penso que la religió que tenia en Cristòfol i que, pobre xicot, va ser causa de la seva mort, li venia de la influència que, aquells anys de col·legi a Valls i els que van seguir, exercia damunt seu en Pere. Era quan aquest es volia fer jesuïta. Ara me'n recordo: jesuïta volia ser, i anar a terres llunyanes a convertir heretges, com Sant Francesc Xavier.

Però aquell any va anar al poble un Secretari nou. I aquest secretari tenia una filla. Jo només la vaig veure d'esquitllentes, un parell de vegades, però me la vaig mirar ben bé, i encara em sembla que la veig. Fina, esvelta, amb unes trenes molt llargues i uns ulls de Marededeu. Molt educadeta, era, i això la va fer lligar ben aviat amb els dos cosins. I, des per on, tots dos se'n van enamorar. Devia tenir-ne la culpa ella, és clar. Jo no ho crec, que les dones siguin innocents dels amors que inspiren als xicots. I encara que aquella tingués posats de santeta i cos d'estàtua, bé devia fer les seves traces i manyes perquè els dos hereus caiguessin a les seves xarxes. Era molt devota, deien, i de primer, amb en Pere, van tenir llargues converses de tò místic. Ell li explicava els seus projectes de missioner i ella l'encoratjava al sacrifici. Però ben aviat les converses van canviar, i Pere canvià també l'objecte de les seves adoracions: l'amor de Déu se li va tornar un furios amor de la dona. I a ben segur que tot hauria anat bé, i que els oncles, encara que haguessin preferit una pubilla ben rica, s'haurien acontentat amb la forastera, a canvi de conservar l'hereu, guarit de les seves dèries de missioner,

si no s'hi hagués interposat l'altre. L'altre fou en Cristòfol, que al començament només feia de terç en les converses de la parella, però que ben aviat, qui sap si per l'exemple del seu cosí, va sentir-se també encès pel foc que duia als ulls la filla del secretari. Hi ha molta gent que diu que si a Can Cristòfol no haguessin estat més rics, i de bon troç, que els seus parents, la noia hauria estat més que contenta amb en Pere, i el nouvingut hauria hagut d'acontentar-se. Aneu a saber! El cas és que, arreconant l'amor del gran, Maria - ella es deia Maria, no sé si us ho he dit - correspondre al cosí petit, i que en Cristòfol, tot i els seus setze anys, es deixà anar tan resoltament en aquella passió novella, que li despertava de cop sentiments i sentits, que un dia en Pere va trobar-los tots dos, en un recó ombrívol de l'albereda, prop del riu, en una actitud que havia d'obrir-li els ulls per força. Diu que els nois es van abraonar i que, si la Maria no hagués cridat i no haguessin acudit uns jornalers que sulfataven unes vinyes per allà baix, potser hi hauria hagut una desgràcia.

La desgràcia paghi fou, i d'una altra manera. Perquè ningú no va poder evitar l'escàndol: la noia estava deshonrada, i ben deshonrada. I la tia Mundeta no era dona per a passar al seu Cristòfol, ni que fos sota la capa de corregir un tort fet a una bona noia, un caprici de joventut. Ell era l'hereu de la hisenda. Li corresponia de casar-se amb la pubilla més rica dels encontorns - ella ja n'havia ullat una de Salomé - i no pas amb la filla d'un mort de gana com era, per força, un Secretari d'Ajuntament. Total, que un bon dia el pare de la noia hagué de dimitir i va desaparèixer amb tota la família. Pocs dies després fugia també en Pere, que havia estat malalt i tot del disgust, i que diuen que havia fet dir a la Maria que, malgrat tot, estava decidit a casar-se amb ella. Jo el vaig veure quan va venir a Barcelona. No em va voler explicar res. Però vaig endevinar que no l'havia pas poguda convèncer. Quinze dies després s'embarcava, d'emigrant, en un vapor

que anava a Buenos Aires. I allà es passà quinze o vint anys.

Jo he sentit a dir molt sovint que a Amèrica s'hi va per fer fortuna. Vós també, oi? Es veu que això està llest ja fa molts anys. El pobre Pere, quan va tornar de l'Argentina, estava molt canviat però no havia fet cap diner. No venia pas sol. A Rosario havia conegut un parell de germanes, valencianes, que havien estat segones tiples d'una companyia de sarsuela que es va desfer perquè l'empresari es va patejar els diners del passatge de tornada. I totes dues es van enamorar com a beneïtes del meu cosí. Ja us he dit que ell era un galan minyó: el bigoti, que aleshores era obligat, i la clenxa ondada dels seus cabells rossencs es veu que van fer destroces en molts cors femenins. Però aquelles dues es veu que se li van encastar, i l'estrany trio es va presentar a Vilacolrada, per viure-hi. Les baralles entre les dues germanes eren èpiques. Jo en vaig presenciar alguna i us asseguro que el meu cosí les escoltava com si les sentís ploure. Era una mena de soldà d'un harem minúscol, i li devia fer gràcia que les seves dues dones se li disputessin d'aquella manera els favors. Perquè aleshores tots tres ja havien passat dels quaranta! Imagineu-vos la sensació i l'escàndol que va causar a Vilacolrada l'arribada del meu cosí amb aquella companyia! En Cristòfol s'havia casat amb la pubilla de Salomó i era, per la força del seu patrimoni, l'home més important del poble. Era el capitost dels missaires, com si diguéssim, i això el va fer fer dues o tres vegades Alcalde. Us asseguro que era un xicot sincer. No crec pas que fos feliç. La seva mare, fins que va morir, als vuitanta anys, va tiranitzar-lo com quan era noi. I la dona era també tan rica com lletja i no s'estava tampoc de turmentar-lo. Ni amb els fills va tenir sort, pobre Cristòfol! Una noia se li feu monja i l'hereu era un beneït, que empai-

tava totes les mosses que se li posaven a tret i els donava, a canvi d'una breu revolcada en una pallissa, tots els diners que la seva mare, que no li sabia negar res, li prodigava d'amagat de marit i sogra. Només la devoció que havia conservat dels seus anys de col·legi i la cura dels seus interessos donaven ganes de viure a Cristófol. No crec pas que sentís cap odi pel seu cosí. Però la tornada de Pere i les dues segones tiplés va ser-li un compromís.

Perquè en Pere també era hereu. I fill únic. En aquells anys d'absència se li havien mort els pares. Li havien deixat, a la plaça Major, davant per davant de la del seu cosí, la casa pairal. Allà s'instal·laren en Pere i les dues valencianes. Com haurien pogut expulsar-lo de casa seva? Però també, com reconèixer sense deshonra els lligams de parentiu que ajuntaven l'Alcalde i cap de la gent missaire del poble amb aquell descregut que vivia en pecat mortal, amistançat amb dues donotes, i que reunia a casa tota la púrria de la flamarada del poble i de les viles dels encontorns? Al començament, en Pere semblava com si volgués menar-se les terres. Però aviat se'n cansà - què sap el gat de fer culleres? - i va començar a malvendre's vinyes, oliverars i hortes. De sota mà el seu cosí li anava comprant tot. Fins que un dia, adonant-se que li quedaven massa poques rendes per viure sense fer res, el que havia tornat d'Amèrica va fer un va-i-tot: amb els diners de la venda d'un mas, va transformar la casa pairal en cafè: hi va posar miralls, taules de marbre i cafeteres de llautó. I, cosa pitjor, es va fer lerrouxista. Va presidir els republicans del poble - quatre caps calents, és clar - i al seu cafè, sota els retrats de Salmeron i Pi i Margall, es trobaven "El Motín", "El Progreso", "La Traca" i "La Campana de Gràcia". No sé si era l'atractiu de les doctrines extremistes o els que, pocs o

molts, encara conservaven les ex-segones tiples; el cas és que el cafè va començar a fer forrolla i que alguns minyons estrabucats s'hi deixaren caure. Van anar-hi a donar conferències alguns prohoms radicals. Fins una vegada s'hi organitzaren unes eleccions que van tombar el govern del poble i tragueren la vara al pobre Cristòfol.

Tot això, no us penseu, passava fa una colla d'anys. El cafè d'en Pere, si l'haguessiu vist darrerament, no era ni ombra del que havia estat. Una de les valencianes es va morir, i em penso que, si no hagués estat pel seu punt de no saber res amb l'Església, ell s'hauria casat amb la que quedava. Els lerrouxistes del poble s'havien afincat. Una altra llei d'extremistes s'ajuntava més aviat, a les sales del Sindicat Agrícola, discutint com a desesperats amb els propietaris. Davant per davant de la casa pairal de Cristòfol - cada vegada més cap cot, més corbada aquella corpora d'emperador romà, atuit pels disgustos dels fills, pels renys de la mare i per l'agror de la dona, retllent la vara que no li havia tornat més a les mans, - seguia el cafè d'en Pere, aquell Cafè del Progrés amb els miralls deslluïts, les cafeteres abonyades i les taules encantellades. De vegades els dos cosins es trobaven per un carrer o es miraven a través de la plaça. I era com si l'un fos invisible per l'altre. No existien. Però jo, que els tractava tots dos, estic que només pensaven l'un amb l'altre. En el que haurien pogut ésser i en el que no foren. En l'amistat íntima d'aquells anys d'adolescència. En els besos d'aquella Maria, fina de pell i esvelta, que els havia descobert l'amor i els havia fet barallar. L'única aventura, potser, que comptava en la vida de tots dos.

I vetaquí que va venir tot això. Vull dir la guerra, la revolució. Què havia de passar a Vilacollada, poble ensopit, on ja manaven feia

temps els extremistes de nova trinca que escribassaven al Sindicat Agrícola? Per no quedar malament, penso que van treure uns quans sants de l'església i que hi van calar foc al mig de la plaça. El Sant Cristòfol de l'altar major se'l va guardar a casa seva ben amagat l'Alcalde. El senyor rector se'n va anar a viure a casa d'una germana seva, a Tarragona, i no li va passar res. Tant en Pere com en Cristòfol semblaven dues relíquies de l'antigor; ningú no pensava en ells. Es clar que a l'ex Alcalde li van prendre unes quantes terres, per a fer-né una col·lectivització agrària, i que les joventuts llibertàries van instal·lar-se als baixos de la casa. Al cafè d'en Pere, al davant mateix, s'apoyentaren els socialistes unificats. Tots es coneixien, però, i a Pere, amb el seu esbravat republicanisme menja-capellans, li deixaven ficar la cullerada a les discussions. El pobre Cristòfol, en canvi, no tenia el recurs d'anar a missa ni a rosari. I a casa seva, amb la noia monja que havia tornat i el noi, que era més beneït i més aviciat que mai per la mare, no hi feia de gaire bon estar.

Un dia diu que van veure que tots dos cosins, asseguts de costat sense dir-se res, a l'albereda de la vora del riu. I dos dies després va produir-se la tragèdia. Aneu a saber perquè, va passar per allà un camió de la Columna de Hierro, que es veu que anava cercant el front d'Aragó per aquelles terres del Baix Camp. Va desembarcar en plena plaça el seu carregament d'homenassos barbuts, amb casquets de lona i mocadors negres i vermells al coll, carregats de pistolots i metralladores. Va haver-hi una discussió. En aquell poble no s'havia depurat prou la reraguarda. Per força devia haver-hi feixistes i s'havien de suprimir. Fou una discussió molt penosa. Els forasters exigien un tribut de vuit feixistes - la proporció. El Comitè local regatejava i de-

fensava un per un, els casos individuals. Però bé havia de sacrificar-se algú. Un clerical ben missaire, un gran propietari, l'alcalde dels de dalt. Qui millor que en Cristòfol? No sé qui va llançar el seu nom. El meu cosí ja no tenia gaires simpaties al poble. Més estrany fou que també s'enamouessin d'en Pere. Suposo que devia ésser per haver estat i dir-se encara radical: ara aquella etiqueta resultava d'extrema dreta. Amb aquells dos noms, després de cridar molt, van accontentar-se els ferotges visitants. A empentes i cops de culata feren pujar les víctimes al camió. Dia que quan van pujar-hi els dos hereus s'abraçaven, mentre la pobra segona tiple plorava desesperada i la família d'en Cristòfol, atordida, no sabia què passava. Se'ls van endur. I l'endemà matí van trobar els dos cadàvers abraçats, a una cuneta. Somreien amb els ulls envidriats.

Jo asseguraria que, aquells darrers moments que van estar junts devien parlar de la Maria. Per cert, no fa pas gaires dies, vaig veure una dona que estic que era ella. Envellida, és clar: ja deu tenir uns seixanta anys. Però fina i esvelta com abans. Anava amb unes nenes que, pel que vaig sentir eren nêtes seves. Soc molt fisionomista, i estic segur que era ella. I juraria que aquelles noies reproduïen una mica de les faccions d'en Cristòfol - aquella majestat romana de la gran, que era bruna i cepada - i la finor rossenca d'en Pere en l'altra, d'ulls blaus. Potser només m'ho va semblar.

No, ells no l'havien vista mai més. I jo tampoc no vaig gosar emprendre-la i dir-li com havien acabat els dos homes. Això de la semblança jo em penso que té més raons espirituals que físiques. No ho creieu? Us podria explicar la meua teoria ...

Em penso que sento les sirenes. S'ha acabat l'alarma. Sí, veieu?

5118

Tas. 266 (58)

Ja torna el llum. I la ràdio:... la Generalitat vetlla per vosaltres...

Au! a tornar a casa, a donar voltes en el llit! Quina hora deu ser?

Les tres, tot just? Que trigarà, encara, a sortir el sol!

